

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ДІЄГІЄГАЙԾՄ

ديغيجادو

Հրատարակություն Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի

نشرة جمعية القاهرة الخيرية الأرمنية العامة

«ԵՍ ԿԸ ԽՈՆԱՐՀԻՄ ԱՅՍ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՎԻՇՏԻՆ ԱՌՁԵԻ»

Israel Zangwill (1864-1926)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրական Մտորումներ	1
Նուպար փաշա 200	2
Մեծ Եգիպտահայ Մը	3
Երուանդ Օտեան	
Նոր Յայտնաբերում	6
Գնահատանք ՀԱԳ-ին Պերճ Թերզեանին	7
Այցելութիւն	8
Ոսկեբերան Արզումանեան	8
Կեանքը ինչպէս որ է	9
Անժիկ Յակոբեան	
Մայրերու Օրը Կոկանեանէն ներս	11
Միջինք	13
Սօսի Ներքտեան	
Ներհիւսուած Ժառանգութիւն	15
Եգիպտոսի YP-ի Այցելութիւնը Տուպայ	17
24 ԱՊՐԻԼ – 110	18
Ահազանգ	19
Վերադարձ	20
Նոր Հրատարակութիւններ	
Սարուխանի «Այս Պատերազմը»	22
Մ. Երամեանի «Մենք ու Մերոնք»	25
Սօսի Ներքտեան	
Մնայուն Արուեստ Ստեղծող Ձեռքեր	27
Անժիկ Կանիմեան	
Դաշնակիցները Հայաստանի Մէջ Են	29
թրգ. Անայիս Ճիգմեան	
Հնագոյն Տպարանը	33
Հին Էջեր Սիրանոյշի Շիրիմին Մօտ	34
Արշալոյս Արշարունի	
Նոր Յայտնաբերում	37
Կեանքեր	38
Սօսի Ներքտեան	
Կատարեալ	39
Կարճ Լուրեր	40
Անդամական	

ԽՄԲԱԳԻՐ
Մարուշ Երամեան

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԱՏՈՒ
Մարտիկ Պալեան

ՍՐԲԱԳՐԻՉ
ՎԵՐՍՏՈՒԳԻՉ
Անայիս Ճիգմեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ
ՁԵՒԱՌՐՈՒՄ
Շահէ Լուսարարեան

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Nubar Digital

Գափրէի ՀԲԸՄ-ի
լուրերուն հետեւեցէք
www.agbuegypt.com
կայքէջով:

Ծանօթացէք «Հայաստան
եւ Հայերը Արաբական
Մամուլին մէջ. 1876-1923»
հաւաքածոյի նիւթերուն
www.arminmedia.com
կայքէջով:

«Տեղեկատու»ի յօդուածա-
գիրներուն արտայայտած
կարծիքները անպայման-
օրէն չեն ներկայացներ
Գափրէի ՀԲԸՄի պաշտօ-
նական տեսակետները:

Կողքի նկարը՝
Արա Երամեանի

ԹԻԻ 115 ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ,
ԱՊՐԻԼ 2025

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Յիսուսի ծնունդէն մինչեւ Անոր հրաշափառ Յարութիւնը՝ Կաղանդէն մինչեւ Զատիկ, մեր կեանքն ալ ընդհանրապէս ուրախ եւ տխուր պահերու, ծանր միջադէպերու եւ անողոքելի ցաւերու շղթայ մըն է:

Եգիպտահայ գաղութը չէր կրնար տարբեր ըլլալ իր առօրեային մէջ: Գաղութը ունեցաւ ցաւալի մահեր, միաժամանակ հանդիսատես եղաւ նոր կազմըւող ընտանեկան բոյներու:

Փրանսիսկոս Քահանայապետին վախճանումը, ըստ կարգ մը դիտորդներու, կ'ըսուի թէ նոր դարաշրջան մը պիտի բանայ մարդկութեան համար, համաշխարհային երրորդ պատերազմի մը մօտեցող վախով:

Սակայն գրեթէ քառորդ դարէ ի վեր աշխարհը հանդիսատես է պատերազմներու, որոնք տարբեր երկիրներու մէջ ընթանալուն հակառակ, կը կապուին տարօրինակ առնչութիւններով եւ կը դառնան իրողապէս համաշխարհային, սկսելով «Արաբական Գարուն»էն, որ սրբեց տարաւ պարզ ու խաղաղ կեանքը արաբական աշխարհին, մինչեւ Արցախի պարպումը, Պաղեստինեան ջարդերը, եւ օրէ օր սուր բնոյթ ստացող քաղաքական իրավիճակը հզօր երկրի մը՝ ԱՄՆի:

Այս բոլորէն ետք ինչպէ՞ս տակաւին «սպասել» եւ վախ ապրիլ «համաշխարհային» պատերազմի մը համար, որուն ոչ թէ սպասողներն ենք, այլ անոր մէջ ենք, կ'ապրինք ամէն օր, անհամեմատ չափերու հասած սղաճին հետ միասին:

Եգիպտահայ գաղութի ամենէն կարկառուն դէմքին՝ Նուպար Փաշայի ծնընդեան հարիւրամեակը, ուրախ ենք յայտարարելու, որ տօնուեցաւ երկրին մակարդակով:

Ապրիլեան սգահանդէսը իր «նախատօնակ»ը ունեցաւ գիշերային հսկումով, Կոկանեան Սրահէն եւ Արարատ ակումբէն ներս, որոնց յաջորդեցին ֆիլմի ցուցադրութիւններ՝ «Ամերիկացի» եւ «Armenia My Love».

Գաղութին հպարտութիւն առթող երեւոյթ էր թէ՛ Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի Հայկական Սենեակը, եւ թէ՛ անոր նորոգուած Այբուբենը, որ արուեստի գործն էր գաղութիս երիտասարդ ուժերէն տիկին Ասփէ Ճիզմէճեան-Կապեանի:

Մեր արխիւը միշտ ալ իր հարուստ նիւթերով կը գրաւէ ուսումնասիրողներ, որոնք կա՛մ առցանց կը խնդրեն զիրենք հետաքրքրող նիւթերուն առաքումը, կամ անձամբ կու գան քաղաքս եւ կ'այցելեն ՀԲԸՄիութեան հարուստ արխիւը: Նման պարագայ մըն էր լոնտոնաքնակ Վահէ Պօղոսեանին այցելութիւնը:

Հին էջեր լոյսին կու գան եւ կ'արժանանան նոր մեկնաբանութիւններու, ինչպէս Մաքս Ժագոպի հայոց եղեռնին նուիրուած ֆրանսերէն բանաստեղծութիւնը, զոր ազնուօրէն թարգմանեց մեր հանդէսին երկար տարիներու սրբագրուիին՝ օր. Անայիս Ճիզմէճեանը:

Գաղութը ունեցաւ ոչ միայն շքեղ ցուցահանդէսներ եւ անոնց կապուած սեմինար եւ դասախօսութիւն, այլ ունեցաւ նաեւ նոր հրատարակութիւն մը:

Այս բոլորին մասին կրնաք կարդալ «Տեղեկատու»ի այս թիւին մէջ:

Շնորհակալութիւն կ'ուզենք յայտնել Աղեքսանդրիոյ մեր աշխատակցուիին՝ Տիկ. Անժիկ Յակոբեան-Կանիմեանին, որ ջանասիրութեամբ, իր թղթակցութիւններով մեզ միշտ տեղեակ կը պահէ Աղեքսանդրիոյ մեր գաղութի ձեռնարկներուն եւ անցուդարձերուն:

Գարունը մեծաքայլ մտած է արդէն երկրէն ներս. Շուտով դպրոցական եւ համալսարանական քննութիւնները կ'աւարտին, մայրերը հանգիստ շունչ մը կը քաշեն, իսկ տղաք կը նետուին ամառնային արձակուրդին գիրկը:

Թող օրերը բարի ըլլան մեր գաղութին, մեր երկրին, բոլոր հայերուն եւ ամբողջ մարդկութեան համար:

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ 200

Եգիպտոսի հանրային գրադարաններու սնտուկի տնօրէն, դեսպան Ռետա Ալ-Թաիֆի եւ Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Արմէն Սարգսեան, ուղեկցութեամբ ՀԲԸՄիութեան Գահիրէի մասնաճիւղի ատենապետ դոկտ. Ճորճ Սիմոնեանի, գրող Ապտուլլահ Ալ-Սաուիի, դոկտ. Մոհամէտ Ապտէլ Սալամի եւ դոկտ. Ատէլ Մուսթաֆայի (վերջին երկուքը Աղեքսանդրիոյ Գեղարուեստից կաճառի ներկայացուցիչներ), բացումը կատարեցին Նուպար Փաշայի ծննդեան 200-ամեակին նուիրած ցուցահանդէսին եւ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ 16 Փետրուար 2025-ի երեկոյեան, Եգիպտոսի Հանրային Գրադարանէն ներս:

Ձեռնարկը սկսաւ գրադարանի երրորդ յարկին տանիքը, ուր ցուցադրուած էին Նուպար Փաշայի դիմանկար-երգիծանկարները, որ կազմակերպեր էր «Ծաղրանկարը բոլորին համար» եւ «Եգիպտական ծաղրանկարներու ժառանգութիւն եւ պահպանում» ծրագիրներուն հեղինակ Ապտալլա Ալ Սաուի, գործակցելով Աղեքսանդրիոյ Գեղարուեստից կաճառին հետ, եւ որուն մասնակցեր էին 40 ուսանողուհիներ:

Դեսպան Ռետա Թաիֆի, դեսպան Արմէն Սարգսեան եւ ուղեկցողները նախ դիտեցին ցուցադրուած բոլոր նկարները եւ մասնակիցներուն հետ քննարկեցին անոնց գաղափարներն ու գիտելիքները Նուպար Փաշայի մասին:

Ապա ներկաները ուղղուեցան դէպի դահլիճ, մասնակցելու Նուպար Փաշայի նուիրուած համագումարին, որուն հանդիսավարն էր Ապտալլա Ալ Սաուի:

Հանդիսութիւնը սկսաւ երկու երկիրներուն՝ Եգիպտոսի եւ Հայաստանի քայլերգներով:

Ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, դոկտ. Ճորճ Սիմոնեան անդրադարձաւ անցնող տարիներուն Միութեան իրագործած ծրագիրներուն՝ հաւաքել եւ տասնեակ մը հատորներով

հրատարակել այն ամբողջը, որ լոյս տեսած է Եգիպտական եւ արաբական մամուլին մէջ, հայկական Զարդերուն մասին:

Յարգելի ատենապետը իր խօսքի աւարտին շնորհակալութիւն յայտնեց ՀՀ դեսպան Արմէն Սարգսեանի, անոր ազնիւ տիկնոջ, դեսպան Ռետա Ալ Թաիֆիի իրենց ներկայութեան, Աղեքսանդրիոյ Գեղարուեստից կաճառին մասնակցութեան եւ Գահիրէի Հանրային գրադարանին, այս ձեռնարկը հիւրընկալելու համար:

Ապա Գահիրէի հանրային գրադարանին նուիրեց ՀԲԸՄիութեան հրատարակած վերոյիշեալ 12 հատորները:

Ապտալլա Ալ Սաուի իր խօսքով ներկայացուց 2023 թուականին իր ջանքերով եւ ՀԲԸՄիութեան միջոցներով հրատարակուած գիրքը՝ «Երկու Հրթիռ... Սարուխան...Դիմանկարներ»: Այստեղ փակագիծերու մէջ պէտք է նշել այն բառախաղը, որուն հիման վրայ տրուած է գիրքին խորագիրը. **սարուխ** արաբերէն հրթիռ կը նշանակէ, իսկ **ան** արաբերէն վերջածանցը զոյգի իմաստ կու տայ, հետեւաբար Սարուխան արաբերէնով բառացիօրէն երկու հրթիռ կը նշանակէ:

Դոկտ. Ահմէտ Ճալալ Պասիունի իր հակիրճ եւ անմիջական խօսքով ներկայացուց Կարօ Թապագեանի թարգմանութեամբ եւ Եգիպտական մեծ հրատարակչատան Էլ Շուրուքի կողմէ լոյս տեսած

Նուպար Փաշայի յուշերը, ընդգծելով 17 տարեկանին Եգիպտոս եկած եւ մինչեւ երկրին առաջին վարչապետի պաշտօնը երեք անգամ վարած Նուպար Փաշայի իմաստութիւնն ու դիւանագիտական կարողութիւնները:

Նուպար Փաշա բազմաթիւ պետական պաշտօններ վարած է Եգիպտոսի մէջ, Մոհամմէտ Ալիի տոհմէն 7 տարբեր կառավարիչներու օրով: Իր յուշերուն մէջ Նուպար Փաշան անդրադարձեր է ո՛չ միայն իր կեանքին, այլ եւ Մոհամմէտ Ալիի մարդկային գիծերուն, եւ այդ ժամանակաշրջանի Գահիրէի կեանքին տարբեր երեսակներուն: Այս յուշերը որպէս կարելոր ներդրում ներկայացուց դոկտ. Պասիունի:

Նուպար Փաշա օրին կոչուած էր «գիւղացին հայրը», գիւղացիներուն հանդէպ ցուցաբերած իր անչափելի օգնութեան համար. սակայն այլ կարելոր կէտ մը եւս կայ. Նուպար Փաշա ինքն էր որ մտածեց «խառն դատարաններ» ստեղծելու մասին, եւ ճիգ չխնայեց իրականացած տեսնելու համար իր ծրագիրը:

Նախապէս օտար երկիրներու դեսպաններն էին, որոնք կը դատէին տեղացիներուն եւ օտարականներուն միջեւ եղած խնդիրները. բնականաբար անոնք չէին կրնար ամբողջապէս արդար ըլլալ, եւ աչառութիւնը յաճախ ի վնաս կը գործէր երկրին քաղաքացիին:

Նուպար Փաշա, իր դիւանագիտու-

թեամբ կրցաւ համոզել Եգիպտոսի այն օրերու 17 հիւպատոսները, որոնք ընդունեցին դատող կազմերուն մէջ նաեւ տեղացիներ ընդունիլ, այդ ձեւով պաշտպանելով քաղաքացիներուն դատը:

Համագումարի վերջին խօսք առնողը եղաւ Ահմէտ Իմպիուա, որ հակիրճ կերպով ներկայացուց Կարօ Թապաքեանի թարգմանած վերջին գիրքը՝ «Նուպար Փաշա, Եգիպտոսի մեծ Սպասարկուն» խորագրով: Գիրքը թարգմանուած է Վիքթորիա Արշարունիի ֆրանսերէն նոյնանուն գիրքէն եւ հրատարակուած 2024 թուականին, ՀԲԸՄիութեան Գահիրէի մասնաճիւղին կողմէ:

Դոկտ. Ճորճ Սիմոնեան գնահատագրով մը պատուեց թարգմանիչ Կարօ Թապաքեանը, իր աշխատանքին համար:

Համագումարը վերջ գտաւ գեղատեսիլ պատշգամին վրայ առնուած յիշատակի խմբական նկարով:

ՄԵԾ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՄԸ

Այս գրքոյկը գրուած է Երուանդ Օփեանի գրիչով եւ նուիրուած է Պօղոս Փաշա Նուպարի – խորագիրն ալ նոյնն է: Հրապարակուել է 1913-ին, ՀԲԸՄիութեան հիմնադրութենէն 7 տարի ետք, նոյն այն օրերուն, երբ լոյս կը տեսնէր Միութեան նուիրուած առաջին Յուշամատենը:

Գրքոյկին սկիզբը կենսագրական հակիրճ ծանօթութիւններ տրուած են Պօղոս փաշա Նուպարի հօր՝ Նուպար փաշայի մասին,

որոնք այնքան հետաքրքրական են, որ ուզեցինք հրամցնել մեր ընթերցողներուն:

Նման գիրքերու մէջ նաեւ կարելի է հանդիպիլ այնպիսի մանրամասնութիւններու, որոնք կորսուած կը կարծուին ըլլալ հանրութեան համար, ինչպէս է պարագան Նուպար Փաշայի մեծ արձանին, որ զետեղուած էր Փաշային անունը կրող Աղեքսանդրիոյ պարտէզներէն մէկուն կեդրոնը:

Համացանցին մէջ պրպտումներս ինծի բերին յօդուած մը, որ խորագրուած է «Աղեքսանդրիոյ Շարժող Արձանները», գրուած 2016-ին, Բէյմոնթ Գոլէթի կողմէ:

Այս յօդուածին մէջ հեղինակը կ'ըսէ՝ «Նուպար փաշայի եւ Խորիվ Իսմայիլի արձաններուն նման, որոնք 1952 թուականի յեղափոխութենէն ետք անհետացան: Կը թուէր թէ այդ արձանները մոռացութեան մարմուտներ են կամ... ձուլուել: Բայց 2000 թուականին այդ արձանները յայտնուեցան տարբեր տեղերու մէջ: Նուպար Փաշայի արձանը կը զարդարէ Աղեքսանդրիոյ օփերային մուտքը նախապէս՝ Մոհամէտ Ալի հանդիսասրահ, աւելի ետք՝ Սայրէր Տարուիշ անուանուած, եւ իր փառայեղութեամբ մեծ շուք մը կու տայ այդ կառոյցին: Պատմութիւնը չի ջնջուիր, պարզապէս... կը տեղափոխուի»:

Արձանը, որուն հեղինակն է ֆրանսացի արձանագործ Denys Pierre Puech (1854-1942), կանգնուած է 1904-ին, պաշտօնական բացումը կատարուած Յունիս 3-ին, որուն ընթացքին խօսք առեր է Պօղոս Նուպար Փաշան: Պէտք է նշել նաեւ, որ նոյն արձանագործին յանձնուել է Նուպար փաշայի շիրիմին յղացումն ու իրագործումը:

Երուանդ Օփեան իր տեղեկութիւնները մեծ մասամբ քաղել է 1910-ին լոյս տեսած Էմիլ Պերդրանի գրիչով «Նուպար Փաշա» հատորիկէն, թարգմանուած նոյն ինքն Նուպար Փաշայի երկրորդ կարգի զարմիկին՝ Մեսրոպ Նուպարեանի կողմէ: Մեսրոպին եւ Նուպարին մեծ հայրերը երկու եղբայրներ եղած են:

Այս գրքոյկին տողաւորակ ծանօթագրութիւններէն մէկուն մէջ կը կարդանք.

«Տեղակիս հեղինակը Պ. Էմիլ Պերդրան՝ որ Նուպար փաշայի աւելի ներքին պարագաներով կը զբաղի քան անոր քաղաքական հոյակապ կեանքով, չիշեր հոս թէ 1850-ին Լոնտրոն ղրկուեցաւ նա Բրիտանական դահլիճին մօտ պայքարելու համար ինչ ինչ յաւակնութեանց դէմ, զորս Թուրքիա արժեցնել կ'ուզէր Եգիպտոսի դէմ, ու յաջողեցաւ իսկ ճանչցնել տալ փոխ-արքային իրաւունքները: Ասիկա առաջինն եղաւ այն բազմաթիւ յարուկ պարզամաւորութիւններէն, զորս կատարեց նա, գրեթէ ամէնքին ալ յաջողցնելով»:

Նուպարեանները Իզմիրցի վաղաժա-
նօթ գերդաստան մըն են: Պօղոս փաշայի
հայրը՝ մեծն Նուպար ծնած է Իզմիր. իր
հայրն էր Մկրտիչ Նուպարեան, որ անց-
եալ դարու (19րդ) կ'ապրէր եւ իր ժամա-
նակին ազատական եւ յառաջդիմասէր
անձնաւորութիւն մը եղած է, եւրոպական
կրթութիւն առած ըլլալով:

Նուպար տակաւին պատանի հասակին
մէջ խնամեալ կրթութիւն մը ստանալէ
ետք, կը դրկուի Եգիպտոս, ուր իր մօրեղ-
բայրը՝ Պօղոս Պէյ Եուսուֆեան, ինքն ալ
բնիկ Իզմիրցի մը, արդէն փայլուն դիրքի
մը տիրացած էր Խտիվական հարստու-
թեան հիմնադիր Մուհամմէտ Ալիի քով:

Պօղոս Պէյ տեսնելով իր քրոջորդոյն
ուշիմութիւնն ու արտակարգ կարողու-
թիւնները, չվարանիր իր պաշտպանու-
թեան ներքեւ առնել զայն եւ 1842-ին կը
ներկայացնէ Մուհամմէտ Ալիի, որ իսկոյն
Արտաքին Գործերու նախարարութեան
թարգմանիչներու դիւանին մէջ պաշտօնի
կը կոչէ խելացի պատանին, որ հազիւ 17
տարեկան կար:

–Քեզ տեսնեմ, աշխատէ՛ ու մարդ
եղիր,– կ'ըսէ անոր Մուհամմէտ Ալի:

Քիչ ատենէն աննշան պարագայ մը
Նուպարի բախտը կ'որոշէ:

Ռակուշայի դուքսը նամակ մը կը գրէ
Եգիպտոսի փոխարքային. գիրը այնքան
գէշ ու անընթեռնելի էր, որ ոչ ոք կրնայ
կարդալ պալատին մէջ: Ի վերջոյ կը բե-
րեն պատանի հայ քարտուղար-թարգմա-
նիչին, որ իսկոյն կը կարդայ ու կը թարգ-
մանէ նամակը: Ասիկա բաւ կ'ըլլայ, որ-
պէսզի ծերունի փոխարքան իր համակ-
րանքը եւ կատարեալ վստահութիւնը
շնորհէ քարտուղարին, որուն բախտը այդ
օրէն կը սկսի ժպտիլ:

Մուհամմէտ Ալի այնքան մեծ համա-
րում կ'ունենայ Նուպարի վրայ, որ անոր
կը յանձնէ իր որդւոյն՝ Իպրահիմ փաշայի
կրթութիւնը:

Երբ Իպրահիմ փաշա Եւրոպա կ'երթայ
պաշտօնական այցելութիւն տալու Ֆրան-
սայի եւ Անգղիոյ արքունիքներուն, իրեն
կ'ընկերանայ Նուպար եւ Փարիզ, Լուի-
Ֆիլիպի պալատին մէջ, պատանի հայազ-
գին մեծապէս կը գնահատուի: Թագաւո-

րը հետը խօսակցելով, կը զարմանայ
անոր զարգացումին եւ մտային կարողու-
թեանը վրայ: Պէտք չէ մոռնալ, որ Լուի-
Ֆիլիպի դեռ գահ չբարձրացած, երբ աք-
սորուած էր Անգղիա, վարժապետութիւն
կ'ընէր ապրելու համար, ուստի գիտէր
գնահատել երիտասարդ իմացականու-
թեան մը արժէքը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը շատ
երիտասարդ կը գտնէ Նուպարը պատուի-
րակութեան միւս անդամներուն հետ
անոր ալ պատուանշան տալու համար եւ
կ'որոշեն թագաւորին կողմէ իբր նուէր
զոյգ մը ատրճանակ տալ իրեն, պատուա-
նշանի տեղ:

Բայց վերջին վայրկեանին, երբ Իպրա-
հիմ փաշա իր հետեւորդներով դուրս կ'ել-
լէր Թուիլլըրի պալատի սրահներէն, ուր
եկած էր հրաժեշտ տալու թագաւորին,
Լուի-Ֆիլիպ չկրնալով համակրութեան
զգացումը զսպել, մարդ կը դրկէ հայ երի-
տասարդ քարտուղարին ետեւէն, զայն
քովը կանչել կու տայ եւ իր քով գտնուող
պաշտօնակալի մը կուրծքէն պատուոյ Լէ-
գէոնի խաչը առնելով, Նուպարի լամբա-
կին վրայ կ'անցընէ ըսելով.

–Ըսէ՛ք ձեր վեհապետին որ չէ թէ ֆրան-
սական կառավարութիւնը, այլ անձնա-
պէս թագաւորը իր ձեռքով այս պատուա-
նշանը տուաւ:

Նուպար այն ատեն հազիւ քսան տա-
րեկան կար:

Անկէ տարիներ ետքը, Նուպար կը
ստանայ նաեւ պատուոյ Լէգոնի մեծա-
գոյն ժապաւէնը:

Այս առթիւ սրամիտ խօսք մը ըրած է
մեծանուն հայը, զոր կը յիշէ Էմիլ Պէրթ-
րան իր կենսագրականին մէջ եւ որ կ'ար-
ժէ կրկնել այստեղ:

Սուէզի ջրանցքին շինութեան մասին
կատարուած բանակցութիւնները յա-
ջողցնելու համար Բարիզ գացած ըլլա-
լով, Նուպար գրեթէ ամէն կէտերու վրայ
գոհացում կը ստանայ, բայց բնականա-
բար կը ստիպուի քանի մը զոհողութիւն-
ներ ընել, որոնցմէ մին վաթսուն միլիոնի
կը նստէր Եգիպտոսի կառավարութեան:

Նուպար փաշա ականայ համակերպած
էր այդ զոհողութեան: Բանակցութիւննե-

րը վերջացած, Բարիզէն մեկնելու ատեն, իր հրաժեշտը կու տայ Մօռնիի դուքսին, որ իրեն կ'իմացնէ, թէ Նաբոլէոն Գ. կայսրը Լեգէոնի հրամանատար անուանած էր զինքը եւ կ'ուզէ ինք անձամբ անոր վիզը անցնել պատուանշանի փողկապը: Նուպար բարձրահասակ էր, իսկ Մօռնիի դուքսը ընդհակառակը՝ կարճահասակ: Որպէսզի գործողութիւնը կարելի ըլլայ, Եգիպտոսի հայ նախարարը կը պարտաւորուի բաւական ծռելու այն ատեն կամաց մը կը փսփսայ դուքսին:

–Դո՛ւքս, վզիս վրայ ծանրացող վաթսուն միլիոնները կը ստիպեն զիս գլուխս խոնարհել:

Մուհամմէտ Ալիի մահուընէն ու Իպրահիմ փաշայի խիստ կարճատեւ իշխանութենէն ետքը Խտիվ կը հռչակուի Ապպաս փաշա, որուն իշխանութեան ժամանակ Նուպար, դեռ խիստ երիտասարդ եւ տակաւին անկարելոր դիրքի մը տէր, թէւ խոստմնալից ապագայով, Պոլիս կու գայ:

Հոն յարաբերութիւն կը հաստատէ Գարաքեհեա (Երամեան) Գէորգ պէյի հետ: Երիտասարդ Նուպարը որքան խելացի, նոյնքան գեղադէմ ու ֆիզիքապէս օժտը-

ւած էր, շուտով ուշադրութիւնը կը գրաւէ Գէորգ պէյի աղջկան՝ Օր. Ֆուլիկի եւ ահա՛, հակառակ տակաւին իր համեստ վիճակին, Նուպար կը փեսայանայ Գէորգ պէյի, որ ժամանակին մեծահարուստ հայերէն մին էր: Կ'երեւայ որ Նուպար նախապէս Իզմիր ըրած մէկ ուղեւորութեան միջոցին մեծ համակրութիւն յայտնած էր ծանօթ ընտանիքէ հայ օրիորդի մը եւ ամուսնութիւն իսկ խոստացած անոր: Բայց Գէորգ պէյի աղջիկը մոռցնել կու տայ իրեն իր նախկին խոստումը:

Ամուսնութենէն ետքը երիտասարդ ամուլը կը վերադառնայ Եգիպտոս, ուր Նուպար փաշա հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ իր ասպարէզին մէջ:

Այս ամուսնութենէն ծնած են երեք զաւակներ: Անդրանիկը՝ Պօղոս, միւսները աղջիկ՝ Նոյեմի եւ Զիպա¹:

¹Զիպա, որ ամուսնացեր էր այլ մեծ եգիպտահայու մը՝ Տիգրան փաշա Ապրոյի հետ, կը մահանար ծաղիկ հասակին մէջ, խոր կսկիծի մատնելով սիրագործը հայրը:

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ

Ընթացիկ տարուան Փետրուար 19-ին կատարուած յայտարարութեամբ մը, հնագէտները բացայայտեցին կարելոր յայտնագործումը՝ Հին Եգիպտոսի 18-րդ գահատոհմէն (dynasty) Թուրմոս II-ի անյայտ գերեզմանը:

Դամբարանը, որ կը պատկանի Թուրմոս II-ին, 18-րդ գահատոհմի չորրորդ փարաւոնին՝ կին տիրակալ Հաթշեպսութի ամուսնոյն, յայտնաբերուել է բրիտանա-եգիպտական խումբին կողմէ սկովտիացի դոկտոր Պիրս Լիթերլենտի գլխավորութեամբ:

Դամբարանին վեհութիւնը անմիջապէս կ'երեւի՝ հսկայական աստիճաններ, որոնք կը տանին ներքին մեծ միջանցքը, որ կը հաստատէ դամբարանին

«Ասիկա առաջին թագաւորական գերեզմանն է, որ կը յայտնաբերուի 1922

թուականէն՝ Թութանքամոն փարաւոնին ցնցիչ յայտնաբերումէն ետք», ըսած է Եգիպտոսի զբօսաշրջութեան եւ հնագիտութեան նախարար Շերիֆ Ֆաթիին:

«Ասիկա կարելոր պահ մըն է եգիպտագիտութեան համար եւ մեծ քայլ մը, ընդհանուր մարդկութեան անցեալին մեր հասկացողութեան մէջ»:

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ ՀԱԳ-ԷՆ ՊԵՐՃ ԹԵՐԶԵԱՆՆԻՆ

Հայաստանի ազգային գրադարան

5 дн. •

...

Նշանավոր արաբ իրավաբան Ֆայեզ Ալլուսեյնի՝ 1917 թ. տպագրված «Զարդերը Հայաստանում» գիրքն օրերս Հայաստանի ազգային գրադարանին է նվիրել եգիպտահայ ազգային-հասարակական գործիչ, իրապարակախոս Պերճ Թերզյանը:

Արաբերեն բնագրով գիրքն առաջին անգամ տպագրվել է 1916թ. Հնդկաստանի Մումբայ (Նախկինում՝ Բոմբեյ) քաղաքում: Հետագայում գիրքը թարգմանվել է տարբեր լեզուներով:

Գիրքը հատկապես արժեքավոր է այն առումով, որ ներկայացնում է ականատեսի վկայությունները:

Ալլուսեյնին երեքուկես տարի եղել է Խարբերդ գավառի կառավարիչը: 1915թ. Երզրում տանող ճանապարհին թուրքական իշխանությունները նրան առանց որևէ պատճառաբանության ձերբակալել են, և նա մեկ ամիս անցկացրել է Դիարբեքի բանտում, ապա, 7 ամիս մնալով քաղաքում, ականատես է եղել Երզրումից, Վանից, Բիթլիսից, Խարբերդից և այլ վայրերից արքայազնի հայերի դեմ թուրքերի վայրագություններին: Հետագայում հեղինակը հայերի դեմ գործած անմարդկային վերաբերմունքի իր վկայությունները մանրամասն նկարագրել է այս գրքում:

Ինչպես հեղինակն է նշում գրքի նախաբանում. «Մի կողմից ես չեի կարող լուռ հետևել հայերի հանդեպ իրագործվող այդ անմարդկային վայրագություններին և հանուն արդարության փորձում էի ներկայացնել ճշմարտությունը, մյուս կողմից կար մտավախություն, որ արդյունքում իսլամի կրոնը եվրոպացիների կողմից կմեղադրվի: Սակայն գրքի վերջում ես նշել եմ, որ Աստված մեզ միևնույն է կառաջնորդի ճշմարիտ ուղիով»:

Գրքի վերջաբանում հեղինակը նշում է նաև, որ «թուրքերի գործած այդ վայրագությունները հակասում են իսլամի դրույթներին. և սա մի անջնջելի սև հետք է թողել իսլամի պատմության մեջ»:

**Այս գնահատագիրը առնուած է Հայաստանի Ազգային Գրադարանի կայքէջին
և տեղադրուած որպէս լուսանկար**

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով ընդունեցինք այցելութիւնը լոնտոնաբնակ երիտասարդի մը՝ Վահէ Պօղոսեանին, տոքթ. Վ. Ճիզմէճեան արխիւասրահէն ներս, ուր եկած էր 25 Փետրուարին ծանօթանալու այնտեղ գտնուող Սուտանի արխիւին:

Պօղոսեան ծնած եւ մեծցած է Լոնտոն, աւարտեր է UCL-ի (University College London) Պատմութեան կաճառը եւ տիրացեր մագիստրոսական աստիճանի, Միջազգային Քաղաքականութեան մէջ:

Պօղոսեան սկսեր է կայքէջ մը Soudanahay անունով, որ նուիրուած է սուտանահայ գաղութին, որուն մասին պատրաստած տեսերիզները կարելի է դիտել ընկերային ցանցերուն՝ Facebook-ի եւ Instagram-ի վրայ:

Պօղոսեանի մեծ հայրը հեղինակն է երկհատոր «Վասպուրականի Գերդաստանի մը Պատմութիւնը» երկին, որուն առաջին հատորը կը ներկայացնէ ջարդը

մեծ մեծ հօր դիտանկիւնով, իսկ երկրորդը՝ մեծ հօր դիտանկիւնով (այդ օրերուն տակաւին երեխայ), եւ կը պատմէ թէ ինչպէս ընտանիքը Վասպուրականէն Պասրա (Իրաք) հասեր է:

Պօղոսեանի մայրը սուտանահայ է, արմատներով Արաբկիրէն, որ նոյնքան ուշադրութեան կ'արժանանայ իր աշխատանքին մէջ:

Պօղոսեան կ'ըսէ.

«Որովհետեւ Պասրայի հայերուն 90%-ը վանեցի է, անոնք կրցեր են երկար ատեն պահել իրենց աւանդութիւններն ու սովորութիւնները»:

Իր մէջ արթուն է ոգին, որ զինք մղեր է այս աշխատանքին եւ բերեր մինչեւ Գահիրէ, հայկական գաղութի մը պատմութեան հետքերով:

Յաջողութիւն կը մաղթենք Վահէ Պօղոսեանին, պատմական կարեւոր իր այս աշխատանքին մէջ:

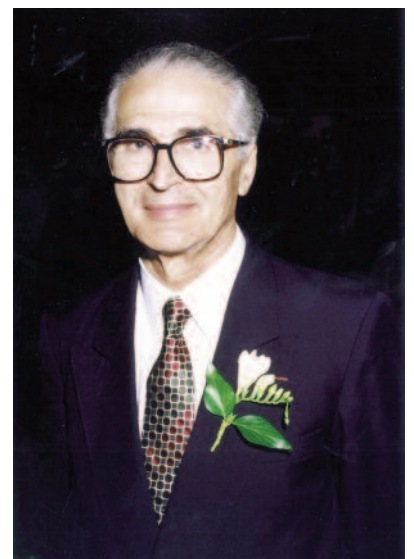
ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

18 տարի առաջ, Մարտ 18-ին, կեանքէն կը հեռանայ Ոսկեբերան Արզումանեան, մեծ ժառանգութիւն ձգելով իր ետին:

Այսօր երբ կը նշուի Լիբանանի նշանաւոր Սէն Ժոզէֆ Համալսարանին 150-ամեակը, յարգանքի տուրք կը մատուցուի նաեւ Ո. Արզումանեանին, որուն դիմանկարը, այլ ականաւոր գիտնականներու դիմանկարներուն հետ կը ցուցադրուի Պէյրութի Աշրաֆիէ շրջանի Սասին փողոցին մէջ, ի գնահատանք անոր առանցքային դերին, որպէս այս համալսարանի հիմնադիրներէն եւ անոր սիւներէն մէկը:

Այս առիթով կարելի է յիշել Ճոն Քէնըտի խօսքը՝ «Մի՛ հարցնէր, թէ երկիրդ ի՞նչ ըրաւ քեզի համար, այլ՝ դո՛ւն ի՞նչ ըրիր երկրիդ համար»:

Զարեհ Արզումանեանի դիմատետրեան էջէն քաղուած:

ԿԵԱՆՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

*Արուեստի նպատակն է ներկայացնել ոչ թե իրերի
արտաքին տեսքը, այլ դրանց ներքին կարեւորութիւնը:*

Արիստոտել

Արդէն 18 տարի է Աղեքսանդրիոյ պատմական գրադարանը կը կազմակերպէ արդի լաւագոյն արուեստագէտներու տարեկան ցուցադրութիւնը: Փետրուարեան այս պաղ օրը մարդաշատ է գրադարանի տարածքը: Մարդոց տեսքերէն, խօսուած նիւթէն կը հասկցուի, որ արուեստագէտ եւ արուեստասէր մարդկանց մեծ հաւաք է: Գրադարանը կրկին մշակութային հրավառութիւն ձեռնարկած է: Գրադարանի ամենամեայ ձեռնարկը մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէ արուեստասէր հասարակութեան մօտ: Եթէ մարդիկ լիաթոք կը ժպտին, ծովն այսօր կը խնդայ ու կը ծափահարէ՝ ալիքներուն մեծութեամբ ու բարձրութեամբ:

Հաւաքուած բազմութեան քանակէն կրնանք ենթադրել մասնակիցներու թիւը: Անշուշտ, մասնակցիլ ցանկացողներու թիւը շատ մեծ էր, սակայն ընտրուեցան լաւագոյնները միայն: Այո՛, 1100 դիմողներէն մասնակցելու արտօնութիւն ստացան միայն 187-ը:

Ուրախ եմ եւ շատ հպարտ, որ Եգիպտոսի արուեստագէտներու հսկայ բանակէն ընտրուած լաւագոյններուն մէջ են նաեւ իմ հայրենակիցները: Ընտրուած 187-էն 3-ը եգիպտահայ են: Ամէն տարի ալ մասնակիցներուն մէջ կան հայեր, եւ ցուցադրուած գործերը իսկապէս լաւագոյններէն են: Գրադարանի համաժողովներու պալատին երկու մեծ ցուցասրահները կը ժպտին ուրախութենէն, որովհետեւ հիւրընկալած են Եգիպտոսի լաւագոյն արուեստագէտներու աշխատանքները:

Դեռ սրահ չմտած, այցելուին մեղմ կը ժպտին Վահան Դելփեանի թախծոտ աչքերը: Եգիպտահայ արձանագործ-նկարիչը ցուցադրութեան պատուաւոր հիւրն

է: Տարեկան այս ցուցադրութիւնը ունի նաեւ գեղեցիկ սովորոյթ մը՝ տարուան ընթացքին, կեանքին հրաժեշտ տուած արուեստագէտներուն յիշել եւ պատուել: Այս անգամ վաղամեռիկ շնորհալի արուեստագէտ Վահան Դելփեանը արժանի եղաւ այդ պատուին: Վահանի «Խաւարում» կտաւը հետաքրքրական խորհուրդ ունի՝ եթէ խաւարում է, երկինքն է խաւար, մարդիկ են խաւար, ծովն է խաւար եւ աշխարհը: Միայն լոյսի աննշան թելիկներ կը նշմարուին, գուցէ յոյսի մարմնուն շողէ՛ր, խաւարով պատուած լուսատուի մէջ ... Նկատելի է, որ կեանքի համաչափութիւնները այնքան ալ չեն յուզած նկարիչը:

Ցուցադրուած նմոյշները խայտաբղետ են եւ բազմազան՝ տարբեր ոճերու գունաւոր արձաններ, գունագեղ ու գծանկար նկարներ, միայն սեւ ու սպիտակ լուսանկարներ:

Ի դէպ, լուսանկարներու շարքին, սեւ ու սպիտակ պարզութեան մէջ խաչքարերու աստիճանական շարք մը դէպի երկինք կը բարձրանայ: Կարծես խաչքարերը անջրպետ կը մեկնին: Սակայն իրականութեան մէջ՝ նախշաքարերը Աղեքսանդրիոյ հայկական եկեղեցւոյ դրան կամարը կը կազմեն: Լուսանկարիչը այնպէս նկարել է, որ կը թուի թէ խաչքարերու սանդուխ է: Դիտեցի այս հիասքանչ պատկերը եւ ակամայ յիշեցի, որ վերջերս Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»-ն ուղարկել են անջրպետ: Գուցէ Յովսէփ Օհանեանն ալ մեր խաչքարերուն ճամբայ կը բանայ դէպի անջրպետ:

Եւ վերջապէս Եգիպտոսի լաւագոյն արուեստագէտներուն մէջ ծանօթ արձանագործ, եգիպտահայ, իր արուեստին մէջ «ծանր հրետանի» Սարգիս Թօսուն-

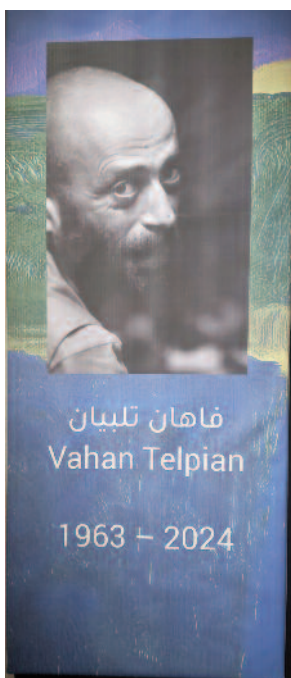

եանը, որ ներկայացեր է մեծ գործով մը, բոլորէն առանձնացող իր ոճով եւ գեղեցկութեամբ: Սարգիսը բոլոր «Աճենտա»-ներու անփոփոխ մասնակիցն է, որ իւրաքանչիւր տարի նոր գործերով կը ներկայանայ հանդիսատեսին եւ իր արուեստի երկրպագուներուն: Այս անգամ արձանագործը կերտած է այսօրուան հերոսին՝ հպարտ, զուսպ, առանց անելորդ շատախօսութեան, կը դիտէ եւ կը սպասէ իր ապագան: Ինչպէս միշտ, արձանագործը ծանր, կոշտ մետաղին հաղորդած է բարութիւն, սէր, մարդկային ջերմութիւն:

Հետաքրքրական գործերը շատ են: Այս խոբի, գունաւոր, կարճ ու երկար մազերով աղջիկը, նոյնիսկ հագուստով անհասկանալի է, գուցէ կեանքն ալ այդպէս խառն է: Զարմանք ու շփոթմունք մը կ'անցնի շատ աշխատանքներու մէջէն: Խառն միտքեր, խառն գործեր, սկիզբ ունեցող ու վերջ չունեցող գիծեր, գիծեր՝ գունաւոր, կարճ, չվերջացող, զարմանալի, անհասկանալի, գոյներ, երեւոյթներ... Եւ զարմանալի է եւ չէ: Զարմանալի չէ, քանզի մեր կեանքն ալ շատ անհասկընալի երեւոյթներու կծիկ մըն է:

Պէտք չէ մոռնալ, որ արուեստը կեանքի գեղեցիկ արտացոլումն է... Իսկ մենք ներկայ ենք արուեստի ցուցադրութեան:

Անժիկ Յակոբեան Կանիմեան

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԿՈԿԱՆԵԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Ամէն տարի նոյն խանդավառութեամբ եւ նոյն մեծ սիրով կը տօնենք մեր մայրերուն նուաճումները, ամենէն համեստէն մինչեւ աշխարհահռչակ հայ կիներու եւ մայրերու տօնը: Դժուար բան է Սփիւռքի մէջ հայ կին, մանաւանդ հայ մայր ըլլալը, զաւակներ դաստիարակելը հայու ոգիով եւ ազգային գիտակցութեամբ, զինելով զիրենք հայ ըլլալու անհրաժեշտութեան գիտակցութեամբ:

Կոկանեան Սրահի տիկինները այս տարի եւս տօնեցին Մայրերու եւ Կիներու Օրը Կոկանեանի գեղեցիկ պարտէզէն ներս: Օրուան նախագահուիին էր տիկին Գարոլին Յակոբեան-Պալթայեանը:

Հրաւիրուած էր տիկին Թալին Միքայէլեան, դասախօսելու համար:

Ծաղկեփունջերով սէր եւ յարգանք արտայայտեցին Կոկանեան Սրահի տիկինները տիրամայր Անահիտ Մնացականեանին, քաղաքս նոր ժամանած երեցկին Գարմէն Ալեքսանեանին եւ օրուան նախագահուի տիկին Գարոլին Յակոբեան-Պալթայեանին:

Բացման խօսքը ըրաւ Կոկանեան Սրահի ատենապետուի տիկին Լալա Շամամեան-Նիկոլեան, բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն, որմէ ետք խօսք առաւ տիկին Քարին Լէյլէկեան-Աւագեանը, ներկայացնելու համար օրուան դասախօսուիին:

Տիկին Թալին Միքայէլեան մասնագէտ է Somatic Life Coaching-ի եւ տարիներէ ի վեր իր գիտութիւնը կը փոխանցէ, սորվեցնելով ինչպէս հինգ զգայարանները ճիշդ ձեւով, կարենալ կառավարելու համար զգացումներն ու միտքերը:

Soma բառը յունարէն է եւ մարմին կը նշանակէ:

Տիկին Միքայէլեան նաեւ մասնագէտ է ասիական տարբեր մարզաձեւերու, ինչպէս Taichi, Chigong, Shaolin, Marshal Arts, Reiki, meditation եւ այլն:

Դասախօսուիին սկսելէ առաջ ըսաւ, որ ինք դժբախտաբար հայկական դպրոց չէ

յաճախած եւ պիտի փորձէ հայերէնով խօսիլ, սակայն ներողութիւն խնդրեց իր օգտագործելիք օտար բառերուն համար:

Սկսելու համար, կարգ մը մարմնական վարժութիւններէ ետք, դասախօսուիին թելադրեց ներկաներուն իրենց աչքերը փակել եւ ուշադրութիւն դարձնել այդ պահուն ունեցած մտածումներուն եւ ապրումներուն:

«Ի՞նչ է մտածումը»:

Իսկապէ՛ս, ի՞նչ է մտածում ըսուածը, որ յաճախ կը բռնանայ մեր վրայ եւ յաճախ կը ստիպէ հաւատք ընծայել այնպիսի մտորումներու, որոնք կրնան իրողապէս գոյութիւն չունենալ, կամ ճիշդ չըլլալ: Երբ օրական 60 հազար մտածում կ'ունենանք, արդեօ՞ք այդ բոլորը ճիշդ են: Եթէ իրապէս այդ 60 հազարը ճիշդ չեն, հետեւաբար ճիշդ չէ նաեւ այն խօսքը, որ կ'ըսէ՝ «Դուն քու մտածումներդ ես»: Ուրեմն պէ՛տք է վարժեցնել անձը, որ հաւատք չընծայէ իր մտածումներուն, այլ սորվի զանոնք զննել եւ քննարկել, ժամանակ տալ զանոնք որակելու:

Նոյնը պէտք է ընել զգացումներուն համար, որովհետեւ երբ կը «փախչինք» մեր կարգ մը զգացումներէն, կարծես մենք մեզի կ'ըսենք, թէ այդ զգացումները սխալ են:

Պէտք է կարենալ նաեւ տարբերել մտածող եսն ու դիտող եսը: Պէտք է նաեւ յաճախ յիշել կեանքի գեղեցիկ պահերը եւ երթալ այդ պահերու դրական ապրումներուն:

Ապա դասախօսուիին թելադրեց ներկաներուն իրենց շուրջ դիտել եւ զգայարանները արթնցնելու համար նկատել

5 իրեր կամ երեւոյթներ,

4 իրեր զորս կրնաս շօշափել,

3 ձայներ որ կրնաս լսել,

2 տեսակ հոտեր եւ

1 բան որ կրնաս համտեսել:

35 վայրկեան տեւող դասախօսութենէն ետք, որուն ընթացքին գեղեցիկ եւ հանդարտ երաժշտութիւնը միշտ կը լսուէր,

դասախօսուհին պատասխանեց իրեն եղած կարգ մը հարցումներուն:

Տիկին Լալա Շամամեան-Նիկոլեան փակեց ձեռնարկը եզրակացնելով.

«Պէ՛տք է հոգ տանինք մենք մեր մտածումներուն եւ մարմիններուն, որպէսզի

կարենանք լաւ հոգ տանիլ մեր շուրջիններուն», եւ հրաւիրեց ներկաները վայելելու սրահի տիկիներուն պատրաստած համեղ ուտեստներու բաց սեղանը, պարտեզին հաճելի մթնոլորտին մէջ:

ՄԻՋԻՆՔ ԳԱՀԻՐԷԻ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐԻ ՄԷՋ

Ամեն տարուան նման, այս տարի եւս ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐԻ Տիկնանց Յանձնախումբը տօնեց ամանդական դարձած Միջինքը, Ուրբաթ, 28 Մարտ 2025-ին: Ակումբին գոց սրահին վերանորոգութեան աշխատանքները տակաւին ամարտած չըլլալուն, ձեռնարկը ամբողջութեամբ տեղի ունեցաւ փոքրիկներու խաղավայրին կից տարածքին վրայ:

Ճերմակ ծածկոցներով ու ծաղիկներու յարդարանքով սեղանները վաղ առաւօտէն կը սպասէին կամաց-կամաց հասնող անդամներուն եւ համակիրներուն, որոնք կու գային ունկնդրելու տիկին Մարալ Հորհորեան-Տեփոյեանի դասախօսութիւնը եւ համոտեսելու պահքի ուտելիքները:

Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներէն տիկին Մարլին Աւանեան ներկայացուց օրուան դասախօսուիին եւ հրաւիրեց զինք, որ բացայայտէր «Լաւ ուտելու, կայտառ եւ առողջ ապրելու» գաղտնիքները:

Տիկին Մարալը բնիկ պոլսահայ է: 2016էն ի վեր հաստատուած է Գահիրէ ու խորհրդատու է մանուկներու եւ չափա-հասներու սննդականոնին: Ան, իր քրոջ Մէլիսի հետ, հիմնած է Եգիպտոսի մէջ առաջին ոսկրագաշ, ոսկրապուր, bone broth, ընկերութիւնը որ ծանօթ է Bona Bone մականիշով: Տիկին Մարալ շատ անմիջական եւ հարազատ պոլսական դարձրածքներով ներկայացուց իր նիւթը, որ կը հետաքրքրէր բոլորին:

«Ջաւակ ունենալէս ետք էր որ սկսայ անդրադառնալ, թէ որքան կենսական դեր ունի մայր մը, իր զաւակները առողջ սննդականոնով զօրացնելու մէջ: Մեծ մայրիկս էր, որ յանձնարարեց ոսկորի ջուր աւելցնել անոնց կերակուրներուն», ըսաւ Մարալ:

«Տունը, քոյրս եւ ես սկսանք մեր ընտանիքներուն համար պատրաստել ոսկրապուրը, երկա՛ր ժամեր մաղ կրակի վրայ խաշելով ոսկորները: Անոնցմէ ստացուած խտացած ապուրը սառեցնելով կը գործածէինք ճաշերուն մէջ», բացատրեց

Մարալը: «Հետզհետէ ընդլայնեցինք այս գործը եւ ընկերութեան վերածեցինք Bona Bone մականիշով», եզրակացուց ան:

Ներկայ պայմաններուն տակ շատ դժուար է զուտ օգտակար սննդականոն տրամադրել պզտիկներուն: Ժամանակին բնական ու սննդարար էին բոլոր ուտելիքները, որովհետեւ ճաշերը տունը կ'եփուէին: Նաեւ պզտիկներուն բոլոր ժամանցները բացօթեայ խմբային խաղեր էին: Հիմա թէ՛ ուտելիքները ոչ առողջապահական են եւ թէ՛ ալ կեանքը նստակեաց դարձած է. այս է պատճառը, որ նի-հարնալը դժուար եղած է բոլորին համար:

Մեր մարմինները կը ճանչնան բնական ուտելիքները, օրինակի համար կենդանական իւղն ու կարագը, ձիթապտուղի ձէթը: Ասոնք դիւրաւ կը մարսուին եւ մենք անոնց օգուտները կը ծծենք: Սակայն մեր մարսողութեան գործարանները որեւէ շինուած կամ մշակուած (processed) սնունդ անկարող են տարրալուծելու. այդ է պատճառը որ որոշ ուտելիքներու պատճառաւ անհանգիստ կ'ըլլանք: Օրինակի համար, կաթին մէջ այնքան արհեստական նիւթեր աւելցուած են, որ շատեր անհանդուրժողականութիւն ունին անոր հանդէպ:

Վերջին շրջանին ընդհանրացած տարածայնութիւններ վնաս կը հասցնեն մարդոց առողջութեան: «Զգոյշ ըլլալ ձէթէն, կարագէն, իւղէն: Գործածել միայն բուսական կամ արուեստական իւղ եւ կարագ»: Ասիկա շատ սխալ մօտեցում է, որովհետեւ ձիթապտուղի ձէթը, բնական կարագն ու իւղը շատ կարեւոր են մարմնին համար, անոնց պակասն է որ պատճառ կ'ըլլայ Alzheimerի:

«Զգոյշ ըլլալ արեւի ճառագայթներէն և միշտ sun screen գործածել տունէն դուրս ելլելու ժամանակ»: Մեր մարմինը բնական կերպով vitamin D կը ստանայ արեւէն. Sun screen գործածելը արգելք կ'ըլլայ ասոր եւ մենք ստիպուած vitamin D-ի դեղահատեր կ'առնենք, ամբողջացնելու

համար այդ պակասը: Արեւը դեղ է:

«Աղը վնաս է»: Այո, ճիշդ է որ անոր շատը վնաս է, սակայն մեր մարմինը պէ՛տք ունի աղի, որովհետեւ եթէ iodine-ը պակսի մեր մարմնին մէջ, վահանաձեւ գեղձի (thyroid gland) խնդիր կ'ունենանք:

«Քիչ ուտել կամ երկար ժամանակ չուտել, նիհարնալու համար»: Այո, ճիշդ է որ շատ ուտելը գիրութիւն կը պատճառէ, սակայն քիչ ուտելն ալ մարմնին նիւթափոխանակութիւնը (metabolism) կը տկարացնէ: Մեր մարմինը շատ խելացի է, ան շուտով կը հասկնայ որ յաջորդ ուտելիքը շատ քիչ կամ շատ ուշ պիտի տրուի, ուստի մարսողութիւնը կը դանդաղեցնէ եւ ամէն բան կ'ամբարէ: Նիհարնալու միջոցը «ուտելով նիհարնալ»ն է սակայն պէտք է գիտնալ ի՞նչ ուտել: Ըստ Մարալին, հակիթը super food է որովհետեւ անիկա խիստ սննդարար է, քիչ ջերմութ (calory) կը պարունակէ եւ ուշ կը մարսուի:

Առողջ ապրելու համար ճիշդ սննդականոնն ու մարզանքը պէտք է որ ձեռք-ձեռքի ըլլան:

Վերջացնելէ առաջ, տիկին Մարալ

ըսաւ որ պզտիկները դադրած են ամէն բան ուտելէ եւ եղած են դժուարահաճ: Ան խորհուրդ տուաւ որ դպրոցին մէջ ճաշելու դրութիւնը սկսի կիրարկուիլ, ուր հաւասարակշռուած եւ սննդարար կերակուրներ պատրաստուին, որ բոլոր աշակերտները միասին ճաշեն: Լաւ գաղափար է, որուն մասին կ'արժէ մտածել:

Մէկ ժամ երկարած այս շատ հետաքրքրական դասախօսութիւնը հասած էր աւարտին: ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐԻ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ նուէր մը յանձնուեցաւ տիկին Մարալ Տեփոյեանին:

Ազատ սեղանին բացումէն առաջ, վիճակահանութեամբ ութը բախտաւոր տիկիններ ստացան ծաղկած թաղարներ: Ազատ սեղանին հրամցուցած պահքի ուտելիքները ճոխ էին ու այլազան: Օղը շատ հաճելի էր ու նպաստեց, որ ներկաները մինչեւ երեկոյ վայելէն Միջինքի այս ձեռնարկը:

*Սօսի Ներերեան-Յակոբեան
Մարտ 2025*

ՆԵՐՇԻՒՍՈՒԱԾ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ HERITAGE INTERTWINED

Մեր դարաւոր, գեղեցիկ եւ խորապէս ինքնուրոյն մշակոյթին, մանաւանդ խորիմաստ այբուբենին բոլոր հայերը այս կամ այն չափով ծանօթ են եւ կը գնահատեն այս անժամանցելի հարստութիւնը: Բայց երբ օտարներ, մանաւանդ պետական ճանաչում ունեցող օտար հաստատութիւն մը, ինչպէս որ է Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանը, իր գնահատանքը կ'արտայայտէ այդ մշակոյթին հանդէպ, մեր ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը անսահման կը դառնան:

Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի հին, Թահրիր հրապարակի շէնքին մէջ գտնուող վերանորոգուած «Հայկական Սենեակ»-ին բացումն էր Հինգշաբթի, 10 Ապրիլ 2025-ի երեկոյեան, ներկայութեամբ Գերշ. Տ. Աշոտ Եպս. Մնացականեանի՝ Բարեջան Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմին, Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին Վիճակաւոր Արհիպապատի Տ. Գրիգոր Օգոստինոս Եպս. Գուսանի, Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի տնօրէն դոկտ. Ահմէտ Ս. Տալլալի, ՀՀ Եգիպտոսի դեսպան տիար Արմէն Սարգսեանի եւ ազնուափայլ տիկնոջ, Անարատ Յղութեան Առաքինազարդ քոյրերուն, տղթ. Արմէն Մազլումեանի եւ դոկտ. Գէորգ Գազանճեանի իրենց ազնիւ տիկիներուն հետ, եւ բազմաթիւ օտար հիւրերու, Գահիրէի հայ համայնքի անդամներուն կողքին:

–Արդեօ՞ք բոլոր ազգերն ալ իրենց սենեակները ունին Ամերիկեան Համալսարանէն ներս,– հարց կու տար ներկաներէն մէկը:

Տեղի՞ն հարցում:

Այս սենեակը իր պատմութիւնը ունի: 1980-ական թուականներուն, երբ հին Գահիրէի Տահէր շրջանին մէջ գտնուող Հայ Աւետարանական եկեղեցին, որ կառուցւած է հայկական ոճով, Գահիրէ Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ նմանութեամբ, եւ նուիրատուութեամբ տիկին. Չաքըճեանի, կը

կորսնցնէ իր համայնքը եւ ժողովարան յաճախող հայ աւետարանական չի մնար, Լեւոն Իշխանեան եկեղեցին կը ծախէ ղպտի համայնքին, եւ իր ու աներօր՝ Աւետիս Չաքըճեանի անունով գումարը կը նուիրէ Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանին, որ իրենց երկուքին ալ Alma Mater-ը եղած է: Չաքըճեան 1933-ին, իսկ Իշխանեան 1952-ին շրջանաւարտ եղած են:

Այս գումարին մէկ մասը կը յատկացուի փոքր դասասարահի մը հայկական ոճով նորոգութեան, իսկ մնացեալը կը դառնայ ֆոնտ, կրթաթոշակներու համար: Այդ հիմնադրամին պատասխանատուները, ոչ միշտ հայեր, յաճախ քաջալերած են, որ հայ ուսանողներ դիմեն եւ օգտուին անկէ:

2024 թուականին, երբ կը տեսնուի, թէ «Հայկական Սենեակ» անուանուած դասասարահը նորոգութեան կարիք ունի, մանաւանդ որ անոր մէկ պատին գտնուող այբուբենը սկսեւ էր մաշիլ. պատասխանատուները մրցում մը կը յայտարարեն, այդ պատին նոր ոճով, արդիական այբուբենի մը համար:

Կ'ըսուի թէ տասը հայ եւ ոչ հայ անձեր կը մասնակցին այդ մրցումին, որոնցմէ չորսը – մէկը՝ հայ – կը հասնին վերջին հանգրուանին: Մրցանակը կը շահի Ասփէ Վիզէն Ճիզմէճեան, որուն ձեւաւորումով եւ Էթալէքս ընկերութեան տէր Ալէքս Ալէքսանեանի իրագործումով, հայերէնի 38 էմալապատ, գունաւոր եւ գեղեցիկ գիրերը կը հաստատուին «Հայկական Սեն-

եակ»ի պատին:

Փոքրիկ զրոյցի մը ընթացքին Ասփէ Ճիզմէճեան կը բացատրէ հայկական տառերը ներկայացնելու իր մօտեցումը.

«Իւրաքանչիւր գիր բաժնած եմ երկու մասի՝ հայկական մանրանկարչական զարդանախշեր, ընդհանրապէս թռչնագիր, եւ փարաւոնեան խորհրդանշաններ՝ ընդհանրապէս լոտոս ծաղիկին տարբերակները. կը տեսնէք, թէ երկու մշակոյթներուն խորհրդանշանները հաւասարապէս կը գոյակցին իւրաքանչիւր գրի մէջ, առանց իրար վրայ տիրապետելու. այս է պատճառը, որ գործս Միահիւսուած Ժառանգութիւն կոչեցի»:

Այբուբենի հանդիպակաց պատին մեծ գիրերով ամրացուած է հայերէնի թարգմանուած առաջին նախադասութիւնը՝ «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ», որուն տակը դրուած է նաեւ անգլերէնը:

Մնացեալ պատերը զարդարուած են հայկական կամարներով, գորգով եւ փոքր նախշերով:

«Հայկական Սենեակ»ի բացումէն ետք, հիւրերը առաջնորդուեցան Արեւելեան սրահ, ուր Հայաստանի Հանրապետութեան Գահիրէի դեսպանութեան կողմէ հիւրասիրութիւն մը զիրենք կը սպասէր:

Շատ հաճելի էր տեսնել, թէ հիւրասիրութիւնը ընդհանրապէս հայկական ուտեստներով պատրաստուած էր, ինչպէս փոքր հացիկներով ապուխտ, քաղցր շարոց, հայկական հրուշակ-հէլվա, քաթա եւ այլն:

Ձեռնարկը ամբողջութեամբ կազմակերպուած էր Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանին (Թահրիր) կողմէ:

«Տեղեկատու»ն կը շնորհաւորէ Ասփէ Վիգէն Ճիզմէճեանը իր գեղեցիկ եւ ստեղծագործական աշխատանքին համար, եւ նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթէ իրեն:

Այստեղ թերեւս տեղին է նշել, որ «Հայկական Սենեակ»ը կը գտնուի Ամերիկեան Համալսարանի ամենահին եւ գեղեցիկ շէնքին մէջ՝ դղեակ մը, զոր կառուցել տուեր է Խտիվ Իսմաիլ, որպէս ապարանք իր բարեկամին եւ այն օրերու կրթութեան նախարար Ահմէտ Խէյրի Փաշային համար, որուն անունը կը շարունակէ օգտագործուիլ այս շէնքին վրայ:

Փաշային մահէն ետք յոյն գործատէր Նէսթոր Եանագլիս կը գնէ ապարանքը եւ զայն կ'օգտագործէ որպէս իր Հէլմար մակնիշով ծխախոտի պատրաստութեան գործարան:

1908 թուականին Եգիպտական Համալսարանը, որ շուտով պիտի կոչուէր Ֆուատ Թագաւորին անունով, կը հաստատուի այս շէնքին մէջ:

Չարլս Ուաթսըն, Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանին հիմնադիր նախագահը, 1919-ի տնտեսական ծանր պայմաններուն շնորհիւ, դիւրութեամբ կը գնէ այս գեղեցիկ դղեակը եւ 1920 թուականին, 142 աշակերտներով հիմը կը դնէ American College of Arts and Sciences գոլէճին: Աւելի ուշ գոլէճը կը դառնայ համալսարան, American University in Cairo անունով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՏՈՒՊԱՅ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության ղեկավարության տակ, “Young Professionals Egypt (YP)”-ի երիտասարդները հնարաւորութիւն ունեցան մասնակցելու Շրջանային Գործադիր յանձնախումբի ժողովին, որ տեղի ունեցավ 21-23 Մարտ 2025-ին Տուպայի մէջ:

Ծրագիրը հարուստ էր ժողովներով եւ հանդիպումներով, Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն եկած երիտասարդներու հետ (Եգիպտոսէն, Յորդանանէն, Կիպրոսէն, Լիբանանէն, Թեհրանէն եւ Տուպայէն): Մնացինք երեք օր Fairmont պանդոկին մէջ:

Առաջին օրը երեկոյեան ունեցանք մեր առաջին ընթրիքը եւ երիտասարդական հանդիպումը, ուր մօտաւորապէս 200 մասնակիցներ ծանօթացան իրարու:

Երկրորդ օրը առաւօտեան առիթը ունեցանք զրոյց ունենալու ՀԲԸՄԻ պատուոյ նախագահ տիար Պերճ Սեդրակեանի հետ, լսեցինք իր փորձառութենէն ծնած խորհուրդները հայ երիտասարդներուն ապագային, մեր համայնքներուն եւ ապագայի հետ կապուած հարցերու վերաբերեալ:

Ջրոյցին կարելոր է յստակ կէտերէն էր, որ պէտք է ըլլանք կրթութիւն եւ ընդգրկուին: Կարելոր է քննարկումներ ունենալ, որոնք զարգացնեն մեր մտաւոր աշխարհը:

Պէտք է սիրենք եւ հոգ տանինք այն ինչ որ կը կատարենք: Կարելոր է տեղական համայնքներուն մէջ եռանդուն ըլլալ, ինչպէս նաեւ հայկականին:

Տիար Սեդրակեան նշեց, որ Միջին Արեւելքը տունն է հայկական ամենէն տոկուն սփիւռքեան համայնքներուն, եւ մենք որպէս հայ արհեստավարժներ շատ կարելոր դեր ունինք մեր ապագան ձեւաւորելու:

Այս հարուստ զրոյցէն ետք ունեցաւ ճաշի ընդմիջում մը, որմէ ետք վերադարձանք մեր հանդիպումին, համաշխարհային երիտասարդ մասնագէտներու ղեկավար Քրիստինա Լալամայի հետ, որ նշեց 2025-ի օրակարգը եւ ինչ կը սպասուի իւրաքանչիւր ՄԻՒ:

Նոյն օրը երեկոյեան ունեցանք մեր վերջին անմոռանալի ընթրիքը, լիբանանեան շատ գեղեցիկ ճաշարանի մը մէջ:

Ծրագրին վերջին օրը՝ Կիրակի, նախաճաշէն անմիջապէս ետք, հանրաշարժով ուղղուեցանք դեպի «Ապագայի Թանգարանը» (The Museum of Future), ուր անցուցինք գրեթէ մէկուկէս ժամ. հոն իմացանք Տուպայի ապագայ ապրելակերպի մասին, յատկապէս 2017 թուականին:

Ապա հանրաշարժով ուղղուեցանք Տուպայ-էն կէս ժամ հեռու գտնուող Շար-

շար. էջ 37 →

24 Ապրիլի Հինգշաբթի երեկոյեան Կոկանեան Սրահի պարտեզը հաւաքուած էր կոկիկ բազմութիւն մը, ուր զգալի էր մանուկներու եւ պատանիներու ներկայութիւնը, նշելու համար ցեղասպանութեան 110-ամեակը, 110 մոմերու առկայծումով:

Հաւաքին բացումը կատարեց Կոկանեան սրահի ատենապետուհի տիկին Լալա Շամամեան-Նիկոլեան, որ ըսաւ.

«Այսօր հաւաքուած ենք ոգեկոչելու համար հայոց Ցեղասպանութեան 110-րդ տարելիցը:

Արդէն մէկ դար եւ աւելի անցած է այն ահեղ օրէն, երբ մեր ազգը կանգնեցաւ գոյութեան եզրին, սակայն չջնջուեցաւ, այլ դիմադրեց, յարատեւեց եւ վերապրեցաւ:

Ապրիլեան եղեռնի տարելիցը կը նշենք ո՛չ միայն յարգելու համար յիշատակը մեր նահատակներուն, այլ նաեւ յիշեցնելու մեր նոր սերունդին մեր ոտնակոխուած իրաւունքները, մարդկային, մշակութային եւ նիւթական մեր անհամար կորուստները:

Ողջակիզուեցաւ 1,5 միլիոն հայ. նուազեցանք ո՛չ միայն թիւով, այլ նաեւ որակով, կորսնցնելով մտաւորականներ, արուեստագէտներ, դաստիարակներ, բժիշկներ ու առաջաւոր դէմքեր:

Կորսնցուցինք մեր պատմական հայրենիքը եւ այդ հողերուն վրայ ապրելու իրաւունքը: Մեր յօշոտուած ժողովուրդին մնացորդացը սփռուեցաւ աշխարհի չորս կողմը եւ հայ կեանքին մէջ ստեղծուեցաւ սփիւռք անունով ցաւալի իրականութիւն մը:

Մեզի կտակուեցաւ դժուար ու բարդ, բայց ուխտի մը պէս նուիրական պահանջատէրի պայքարը:

–Մենք, իբրեւ սփիւռքահայեր, մեր միջոցներով ու աշխատանքով, մեր նուիրումով ու գերագոյն զոհողութիւններու գնով պէ՛տք է կանգուն պահենք մեր եկեղեցին ու վարժարանը, մեր մամուլն ու մշակոյթի օճախները: Մեր մարզական, բարեսիրական ու ազգային բոլոր հաստատութիւնները, որպէսզի անոնցմով կանգուն մնանք նաեւ մենք ու ապահո-

վենք մեր գոյատևումը:

-Պէ՛տք է շարունակենք հայապահպանումի մեր պատմական առաքելութիւնը, տոկալու եւ դիմանալու համար սփիւռքի փոթորիկներուն:

Այսօր մեր գլուխները կը խոնարհենք նահատակներուն յիշատակին առջեւ, միաժամանակ բարձր պահելով մեր հայ ըլլալու հպարտութիւնը: Թող անոնց յիշատակը օրհնութիւն ըլլայ մեզի, իսկ մեր յաջորդ սերունդները՝ վկաները ըլլան պատմութեան ճշմարտութեան եւ արդարութեան ճանապարհին:

Այժմ բոլորդ կը հրաւիրեմ հայոց ցեղասպանութեան 110-րդ տարելիցին համար 110 մոմ վառել մեր նահատակներուն

անմոռանալի յիշատակին»:

Ատենապետուհիին խօսքէն ետք ներկաներէն իւրաքանչիւրը իր մոմը վառեց, իսկ փոքրերը կարմիր ծաղիկներ զետեղեցին Ծիծեռնակաբերդի մանրակերտին շուրջ, որ զետեղուած էր պարտեզին կեդրոնը:

Ամէն տարի այս հաւաքները վառ կը պահեն ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակը, մանուկներուն գիտակցութիւնը կը լարեն, եւ որքա՛ն լաւ պիտի ըլլար, եթէ այդ սգահանդէսները անդրադարձ մը ըլլային հրաշքի համազօր մեր այսօրւան կեանքին, դիմագրաւած ծանր դժուարութիւններուն, եւ նորոգէին հայօրէն ապրելու մեր կամքը:

ԱՀԱԶԱՆԳ

Հենց հիմա Վատիկանի Սուրբ Աթոռի հայրապետական Գրիգորեան համալսարանում ընթանում է «Քրիստոնէութիւնը Ատրպէյճանում. պատմութիւն եւ արդիականութիւն» խորագրով միջազգային գիտաժողովը: Մինչեւ այսօր հայագիտական որեւէ կազմակերպութիւն տեղեակ չի եղել այս գիտաժողովի մասին: Կազմըւել, հաւաքագրուել են տասնեակ մասնագէտներ տարբեր երկրներից (Թուրքիայից, Ղազախստանից, Ուզպեքստանից, Հարաւային Քորէայից, Ռուսաստանից, Լեհաստանից, Իտալիայից, Վրաստանից, Գերմանիայից, Ֆրանսայից, Գանատայից, ԱՄՆ-ից, Լիտվայից), որոնց նպատակն է բացառել հայ պատմութեան, հայ մշակոյթի եւ հայերի առկայութիւնը Ատրպէյճանի տարածքում, ուստի աղանակական են ներկայացում յատկապէս այն յուշարձանները, որոնք հայկական են՝ պատուած հարիւրաւոր հայերէն արձանագրութիւններով. դա Ամարասն է, Գանաճասարը, Դադիվանքը եւ այլն:

Մեզ համար անհասկանալի է նաեւ ասպարէզի որոշ յայտնի հետազօտողների մասնակցութիւնը, ովքեր տեսել են որ այս գիտաժողովին որեւէ հայ հետազօ-

տող չի մասնակցում եւ չկայ որեւէ բառ հայերի մասին:

Մեր բողոքն ու ու մտահոգութիւնն ենք յայտնում հայկական մշակութապահպան կազմակերպութիւններին եւ համայնքներին, միջազգային գիտական հանրոյթին, մեր բողոքն ենք յայտնում մեր իշխանութիւններին, որ մեր յիշողութիւնը, պատմութիւնը եւ մշակոյթը այսպէս սքօղում եւ անտեսում են:

**«Արցախի
մշակութային ժառանգութեան
մշտադիտարկում» ծրագրի խումբ**

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Հազուադեպ է, որ արուեստի գործ մը, որ դուրս հանուած է իր հայրենիքէն, վերադարձուի տասնամեակներ ետք: Սակայն հատ ու կենտ դէպքեր ալ կարելի է նշել, ինչպէս Գերմանիոյ եւ Սովետական Ռուսիոյ միջեւ փոխանակուած գերեզարուած արուեստի գործերը, որոնք վերադարձուած են իրենց օրինաւոր տէրերուն:

Եգիպտոս շատ ունի երկրէն դուրս «հանուած» (կը չակերտեմ, չըսելու համար՝ գողցուած) փարաւոնական արուեստի գործեր, որոնց թիւը այնքան մեծ է, որ կրնայ քանի մը թանգարան լեցնել, այդ գործերուն ամենէն նշանաւորը ըլլալով Նէֆերթիթի կիսանդրին, որ կը գտնուի Պերլինի Գերմանական Թանգարանին մէջ եւ որուն վերադարձին համար տարիներէ ի վեր համաձայնութիւններ տեղի կ'ունենան երկու երկիրներուն միջեւ, սակայն մինչեւ օրս առանց արդիւնքի:

Նման պատմութիւն մը ունի Սարուխանի մէկ երգիծանկարը, բայց ուրախ աւարտով:

Եգիպտոս վերադարձուեր է եգիպտահայ ծաղրանկարիչ Ալեքսանդր Սարուխանի ամենայայտնի գործերէն մէկը: Երգիծանկարը կը պատկերացնէ Մուսթաֆա Էլ-Նահիաս փաշայի եօթներորդ եւ վերջին նախարարութիւնը, որ կազմուեր էր 1950 թուականի Յունուարին եւ աւարտեր լուծարմամբ, մօտաւորապէս երկու տարի անց՝ 1952-ին՝ Յուլիսեան յեղափոխութենէն ամիսներ առաջ:

Նկարը տասնամեակներ առաջ տարւեր էր Գերմանիա եւ վերջերս միայն վերադարձուեր, երկար եւ յուզիչ ճամբորդութենէ մը ետք:

Այս ծաղրանկարը կ'արտայայտէ Սա-

րուխանի սովորութիւններէն մէկը՝ երբ խորհրդարանը կը կազմուեր, անպայման ծաղրանկարներով կ'անդրադառնար անոր անդամներուն:

Աղեքսանդրիոյ Մատենադարանի տնօրէն դոկտ. Ահմէտ Զայէտ իր ուրախութիւնը յայտնէր է այս ծաղրանկարին վերադարձին առնչութեամբ, ընդգծելով, որ անիկա կարելոր լրացում մըն է Մատենադարանին գեղարուեստական հաւաքածոյին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Այս ծաղրանկարին պատմութիւնը կապուած է Եգիպտոսի քաղաքական կեանքին եւ հայ համայնքին հետ:

1988-ի Դեկտեմբերին տեղի ունեցած էր Սպիտակի (Հայաստան) ահաւոր երկրաշարժը, որուն հետեւանքով 130 հազար զոհ կար, գրեթէ կէս միլիոն հայեր անօթեւան մնացեր էին եւ 30 հազար վիրաւորներ դարմանումի կը սպասէին: Տակաւին երկրաշարժը հիմնայատակ կործաներ էր ոչ միայն գիւղեր եւ աւաններ, այլ եւ երկրին արդիւնաբերութեան միջոցներուն 40%-ը:

Եգիպտոսի հայ համայնքը արձագանգեց այս աղէտին՝ կազմակերպելով բարեգործական արուեստի ցուցահանդէս մը, որուն ընթացքին եգիպտահայ արուեստագէտներ իրենց աշխատանքներուն վաճառքէն ստացուած գումարը նուիրեցին երկրաշարժէն տուժածներուն:

Գահիրէի Կէօթ Ինստիտուտի այն օրերու մշակութային տնօրէնուհին՝ Էլզա Ծօաննա Հայնլէն, իմանալով երկրաշարժի մասին եւ տեսնելով այս ցուցահանդէսը, որոշեր էր նաեւ Կէօթ Ինս.ին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպել: Տնօրէնուհին նաեւ իշխանական նուիրատուութիւն

մը կատարեր էր, որուն դիմաց, որպէս շնորհակալութիւն, Տիկին Սարուխան իրեն նուիրեր էր խնդրոյ առարկայ ծաղրանկարը:

Տիկին Հայնլէն Եգիպտոսի մէջ աշխատեր է 1985-1992 թուականներուն եւ իր բարեկամութիւնը ամուր կերպով պահեր է Եգիպտոսի եւ այնտեղի մշակութային համայնքին հետ, թոշակի անցնելէն եւ Միւնիխ հաստատուելէ ետք ալ: Մտածելով որ այս ծաղրանկարը պէ՛տք է Եգիպտոս վերադարձուի, որպէսզի թէ՛ հայերը, թէ՛ Սարուխանի արուեստին սիրահար եգիպտացիները կարենան տեսնել եւ վայելել քաղաքական այս ծաղրանկարը:

Վերադարձուելու պատասխանատուութիւնը տիկին Հայնլէն վստահեր է BBC Arabic հեռուստատեսային կայանի նախկին ղեկավար Հուսամ Էլ-Սուքքարին, որ որորշեր էր ծաղրանկարը պահ տալ Աղեքսանդրիոյ Մատենադարանին (Bibliotheca Alexandrina): Էլ-Սուքքարին իր այս որոշումը կը բացատրէ՝ «Մատենադարանը հանրութեան ծառայող հասարակական հաստատութիւն է, եւ այնտեղի թանգարանը բաց է այցելուներուն համար անվճար. նկատի առած ենք նաեւ հաւաքածոներուն մասնագիտական կա-

ռավարումն ու մշակութային գործունէութիւնը» ըսած է Սուքքարի:

Փրոֆէսոր Հուսամ Էլ-Սուքքարին յանձնեց դոկտոր Ահմէտ Զայէտի շնորհակալական նամակը, որ Հայնլէն կ'ուզէր որ արաբերէն գրուած ըլլայ:

Սարուխան պարզ երգիծանկարիչ մը չէ, այլ արձանագրողը հիմնական այն փոփոխութիւններուն, որոնց ականատես եղաւ Եգիպտոսի մէջ, 20-րդ դարու առաջին կեսին: Սարուխանի գործին մէջ կը միախառնուին պարզութիւնը խորութեան հետ, իսկ երգիծանքը՝ կծու քննադատութեան, զանոնք ազդու միջոց եւ արդիւնաւետ գործիք դարձնելով հանրային գիտակցութեան ձեւաւորման համար:

Եգիպտացիներու յիշողութեան մէջ Ալեքսանդր Սարուխան սահմաններ չճանչցող արուեստի խորհրդանիշն է, որովհետեւ կրցեր է համատեղել իր հայկական ինքնութիւնը եգիպտական պատկանելիութեան հետ, սերունդներուն ժառանգ ձգելով այնպիսի արուեստ մը, որ այսօր ալ կենսունակ է:

Սարուխանի կարգ մը գործերը կարելի է դիտել Աղեքսանդրիոյ Մատենադարանի ծաղրանկարչական արուեստի ցուցադրութեան մէջ:

ԱՅՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ (1939-1945)

Սարուխան կը շարունակէ մնալ հայ թէ եգիպտական երգիծանկարչութեան գագաթը, ո՛չ միայն իր առատ արտադրութեամբ, այլ նաեւ իր անժամանցելի հայեացքներով, մանաւանդ քաղաքականութեան տարածքէն ներս:

Իր երկու եգիծանկարները՝ Յիսուսի սպասումը ցանկապատուած Երուսաղէմի մուտքին առջեւ եւ Կիպրոսի կէսէն բաժնուիլը եաթաղանով, թուրք եէնիչերիի մը կողմէ, այս երկու երգիծանկարները կը յայտնատեսեն միջազգային դէպքեր, անոնց պատահելէն քառորդ դար առաջ, պարզապէս կը հաստատեն իր քաղաքական հեռատեսութիւնը, արդիւնք՝ խորապէս դիտող եւ տրամաբանող իր միտքին:

Նոր բացուող տարւում 2025-ի առաջին հրատարակութիւններէն մին Գահիրէի մէջ Սարուխանի հատորներէն կամ պատկերագիրքերէն մէկն է, որ երկրորդ տպագրութեամբ մը լոյսին կու գայ առաջինէն 85 տարի ետք:

Ասիկա կը հաստատէ նախ Սարուխան

արուեստագէտին անժամանցելի ըլլալը, ինչպէս նաեւ անոր գործին հսկայ տարողութիւնը:

Վերլուծական միտքի մը արդիւնք են ուրեմն 89 նկարներ պարփակող «Այս Պատերազմը» պատկերագիրքը:

Տիկին Սիլվա Ներետեան-Բլատեան, որ իր մօրենական մեծ հօր՝ Ալեքսանդր Սարուխանի գործերուն խնամակալն ու հոգատարն է (curator), հաճելի գաղափարը ունեցեր է վերահրատարակելու այս գիրքը, որուն առաջին օրինակէն հազիւ տասնեակ մը հատորներ մնացեր են:

Գիրքը, բացի իր չափ ու ձեւէն, գրեթէ նոյնութեամբ վերարտադրուած է: Պահպանուած են առաջին հրատարակութեան երկու՝ ֆրանսերէն եւ անգլերէն նախաբանները, առաջինը եգիպտական Progrès Egyptien հանդէսին խմբագիր Կ. Տարտոյի գրիչով (G. Dardaud), երկրորդը՝ Ֆուատ Համալսարանի (այսօր՝ Գահիրէի Համալսարան) Արուեստից կաճառին օրուան տնօրէն Օուրն Հալուուէյի գրիչով

(Owen E. Hallaway):

Այս երկրորդ հրատարակութեան մէջ տիկին Ներետեան-Բլատեան եւս խօսք ունի ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով, «նախաբան» խորագրուած, ուր կ'ըսէ.

«**Այս Պատերազմը**» գիրքը լոյս տեսեր է Սարուխանի կողմէ Ապրիլ 1945-ին, որպէս երգիծանկարներու շարք մը, ներկայացնելով Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը Սարուխանի դիտանկիւնէն»:

«Որպէս յիշատակութիւն Երկրորդ Աշխարհամարտի աւարտի 80-ամեակին, պատիւը ունինք վերահրատարակելու այս գիրքը, նոր ձեւով բայց լրիւ նոյն բովանդակութեամբ: Այստեղ ներկայացուած են թիւով 89 նկարներ, որոնք կը պահուին Սարուխան Ընտանիքի հաւաքածոյին մէջ, Գահիրէ (Եգիպտոս), թուղթի վրայ չինական մելանով եւ ջրաներկերով իրագործուած: Անոնց մէջ եղած են նաեւ գունաւոր նկարներ, որոնք առաջին տպագրութեան մէջ երեւցած են սեւ-ճերմակ, իսկ այստեղ կը ներկայացուին իրենց բնագրին գոյներով: Աւելցուած է նաեւ Սարուխանի կենսագրութիւնը, պատկերագիրքը աւելի ամբողջական դարձնելու միտումով»:

«**Այս Պատերազմը**ին սկսգբնակէտը եղած է «Քաղաքական Տարին 1938» հատորը, հրատարակուած 1938 թուականին La Bourse Égyptienne-ի կողմէ (Եգիպտական թերթ մը), 46 քաղաքական երգիծանկարներով: Այս գիրքը, իր խոր նայուածքով կը յայտնատեսէ կարծէք գալիք պատերազմը եւ կը դնէ հիմը Սարուխանի գլուխ-գործոցին՝ **Այս Պատերազմը**ին: Հատորը կ'արտայայտէ Սարուխանի ստեղծագործական հասունութիւնն ու Սարուխանեան ոճի բիրեղացումը»:

«**Այս Պատերազմը** կը բովանդակէ 151 երգիծանկարներ, ինչպէս նաեւ քանի մը այլ նկարներ, որոնք կ'ամբողջացնեն Երկրորդ Աշխարհամարտի նուիրուած նկարները: Ասոնցմէ 89-ը կը պահուին Սարուխանի ընտանիքին մօտ»:

«Այս պատկերագիրքը ոչ միայն Սարուխանի գլուխ-գործոցը կը համարուի, այլ

կը դասուի 20րդ դարու միջազգային քաղաքական երգիծանկարչութեան դասականներէն մին: ...Այնտեղ կը գտնենք մարդկութեան թշնամի ղեկավարներու առանցքը կազմող անուններ՝ Հիթլեր, Մուսոլինի, Կէօպըլզ, Կէօրինկ եւ Հիտլէրի Թօյօ՝ Ճաքոնի օրուան վարչապետը: Սարուխան այս գործերով կ'արտայայտէր պատմութեան հասկացողութիւն եւ բարոյական ճշդութիւն, եւ կը կանխագուշակէր դաշնակիցներուն վերջնական յաղթանակը, որոնց համար ծանօթէն կը քննադատուէր այդ օրերուն, Եգիպտոսի մէջ»:

«Երգիծանկարներէն իւրաքանչիւրը կատարուած է յստակ, պարզ եւ ուժեղ գիծերով, հաւասարակշուած է եւ շարժուն»:

«Եւ, 80 տարի ետք, պատմութիւնը դարձեալ ինքզինք կը կրկնէ...»:

Հատորը ունի նաեւ Սարուխանի գրիչով գրութիւն մը Mea Culpa – Իմ Մեղքս խորագրով:

Սկիզբը 8 նկարներ (7 գունաւոր) կը ներկայացնեն «Նախապատերազմ»ը, ապա կը սկսին «պատերազմ»ին նուիրուած նկարները: Անշուշտ բոլոր նկարներն ալ ունին իրենց տակ դրուած երկլեզու գրութիւններ, որոնք կը սրեն երգիծանքը:

Կարգ մը նկարներու մէջ, ինչպէս սովորութիւն էր դասականներուն պարագային, Սարուխան ինքզինք եւս նկարեր է, ինչպէս օրինակ «Բարեկամական հասկացողութիւն մը» նկարին մէջ:

Եգիպտոսի կառավարութիւնն ու Գահիրէի Քաղաքապետութիւնը խորապէս գնահատելով Եգիպտոսի ռաիվիրա երգիծանկարիչը, Նուզհալ Կտիտա (Նոր Նուզհա) շրջանի թաղերէն մին կոչեր է Սարուխանի անունով:

Պատկերագիրքը հրատարակուեր է Հայ Ազգային Հիմնադրամի միջոցներով:

Անոնք որոնք կը փափաքին ունենալ Սարուխանի **Այս Պատերազմը** պատկերագիրքը, կրնան դիմել «Արեւ» շաբաթաթերթի խմբագրութեան, կամ ուղղակի տիկին Սիլվա Ներետեան-Բլատեանին:

شارع
الفنان صاروخان
رائد فن الكاريكاتير بمصر
SAROUKHAN STREET
CARTOONIST

صدر قرار محافظ القاهرة رقم ٢٦٦٩ لسنة ٢٠٠٦ بالتوفيق على إطلاق اسم صاروخان - رائد فن الكاريكاتير بمصر - على الشارع المحصور بين الدريعات ١٢٢٩ ، ١٢٣٠ ، ١٢٣١ ، ١٢٣٢ ، ١٢٣٣ ، ١٢٣٤ بمنطقة النزهة الجديدة (الشمالية والشرقية) .

Pursuant to Cairo Governor's Decree No. 2669/2006, a street at New Nouzha District in Heliopolis, Cairo, was named:
Saroukhan Street
Pioneer of Cartoon Art in Egypt

DANS LA CAPITALE DE LA CHRETIENTE
— Qui va là, Bessie ?
— Mais, je ne trouve plus une place pour MA croix.
IN THE CAPITAL OF CHRISTIANITY
— Who goes there?
— I don't find a place for my cross.
— But, there is no room for my cross.

A FRIENDLY UNDERSTANDING

LE CHOEUR DES MUSICIENS ALLEMANDS :
Hélas, la musique n'adoucit pas les mœurs !!
THE CHORUS OF GERMAN MUSICIANS
— Alas! music doesn't soothe the savage breast.

Համաշխարհային WOPA ընկերությունը կը ծանուցէ, թէ 9 Ապրիլ 2025-ին, Հայաստանի մէջ թողարկուած է Նուպար Փաշայի ծննդեան 200-ամեակը նշող դրոշմաթուղթ մը, որուն հեղինակն է Վահագն Մկրտչեան, տպուած է Ֆրանսա, Cartor-ի կողմէ, չափը՝ 30,0 x 40,0 մմ.

Մարուշ Երամեանի «ՄԵՆՔ ՈՒ ՄԵՐՈՆՔ»-ը

Գողտրիկ, քսանհինգ պատմուածքներ ամփոփուած են «Մենք ու Մերոնք» գիրքին մէջ: Գրագիտուհի ու բանաստեղծուհի Մարուշ Երամեան, նախկին հալէպահայ, որ այժմ կայք հաստատած է Գահիրէ, իր տպաւորիչ ու երազային ոճով հիւսած է Զարդէն առաջ ու վերջ Հալէպ պատմական իր գերդաստանին պատմութիւնը: Թէպէտ բոլոր պատմուածքներուն թատերավայրը Հալէպն է ու դերակատարները՝ իր գերդաստանէն դէմքերը, սակայն ամէն մէկ պատմուածք առանձին լման դրուագ մըն է Թօփճեան, Գազանճեան եւ Երամեան տոհմերուն:

«Տոհմաքաղաք»ին մէջ Երամեան կ'ըսէ՝ «Հալէպ ամէն կողմէ դէպի իրեն կանչած է հայերը Ուրֆայէն, Տիգրանակերտէն, Խարբերդէն ... Նոյնիսկ Զարդէն ու տեղահանութենէն առաջ եւ անշուշտ ետք: Կարծէք հոն է ուր ցեղի յիշողութեամբ Արեւմտահայաստանի թրքախօս կամ հայախօս հայերը կրցեր են շաղուիլ Հալէպի արաբախօս հայերուն հետ: Անոնք եկեր ու գտեր են այլ տեսակ հայեր՝ մարդիկ իրենց նման բայց այնքան տարբեր իրենցմէ»:

Թօփճեան ընտանիքի ծառը կը սկսի Ֆիլիփ Թօփճեանով, սակայն յայտնի չէ թէ անոր հայրը ե՞րբ կամ ու՞րկէ եկած հաստատուած է Հալէպ: Ֆիլիփ Թօփճեանի երեք ամուսնութիւններուն որպէս արդիւնք աշխարհ եկած են վեց մանչեր ու երկու աղջիկներ:

«Կարմիր Տետրակ» եւ «Ամմօ Արմէն» պատմուածքներէն կը ծանօթանանք Ֆիլիփ Թօփճեանի կրտսեր որդւոյն, Արմէնի հետ, որ ճակատագրական սխալի մը հետեւանքով կորսնցուցած է ձեռք մը, միւս ձեռքէն քանի մը մատներ եւ աչքերուն լոյսը:

«Գերեզմանատուն» պատմուածքին մէջ հեղինակը շատ տպաւորիչ կերպով ներկայացուցած է Հալէպի «նոր» գերեզ-

մանատունը, երբ ան փոքր տարիքին իր մօր հետ այցելած է զայն: «Վեց մամռոտած տապանաքարեր կը նշեն Թօփճեաններուն նախնիքները, որոնք 1800-ականներէն ապրած են Հալէպ»: Երամեան շատ գեղեցիկ երգիծաբանութեամբ նկարագրած է մեծ մօրը թաղումին ընթացքին իր գերդաստանին տարբեր դաւանանքներու պատկանող անդամներուն զարմանքը, ի տես երկու Հայ Առաքելական քահանաներու միջեւ պայթած վեճին:

«Ուրֆա-Հալէպ Երթուղի»ին մէջ Երամեան շատ գրաւիչ նախադասութիւններով համեմատ է իր հօրենական պապը, տասնհինգ ամեայ Յակոբ Գասպարեանը, որ Ուրֆայի մէջ դպրոցին ճամբան բռնելու փոխարէն Հալէպի ճամբան բռներ ու հոն հաստատուեր է: «Օրինուած քաղաք է, բարիքը առատ, մարդիկը բարեխիղճ», այսպէս նկարագրած է Յակոբ Հալէպը:

«Ամենէն Փոքրը» Երամեան յատկացուցած է իր մօր, Արուսեակին, որ Ֆիլիփ Թօփճեանի որդիներէն Գրիգորին հինգերորդ ու վերջին զաւակն էր: Իր հօր անժամանակ մահուան պատճառաւ, ան տխուր մանկութիւն ունեցած է, սակայն իր ուրախ ու կեանքոտ խառնուածքին շնորհիւ ոչ միայն չէ ընկճուած, այլ յաղթահարած է ամէն դժուարութիւն: «Արուս մոռացութեան տուեր էր հօր բացակայութիւնը, կարենալ ապրելու համար», գրած է հեղինակը: Ան մեծ սիրով ու յարգանքով կը յիշէ իր մայրը, որ հակառակ այդ շրջանին տիրող դժուարին պայմաններուն, իր անսայթաք կամքին շնորհիւ կրցած է յաճախել Պէյրութի Ֆրանսական Համալսարանը եւ վկայուիլ որպէս մանկաբարձ: Աւարտելէ ետք, վերադարձած է Հալէպ, ուր անմիջապէս աշխատելու հրաւիրուած է Կիւլպէնկեան Մայրանոց: Տիկին Արուսեակ Հալէպի ամենէն երկար պաշտօնավարած եւ ամենէն աւելի սիր-

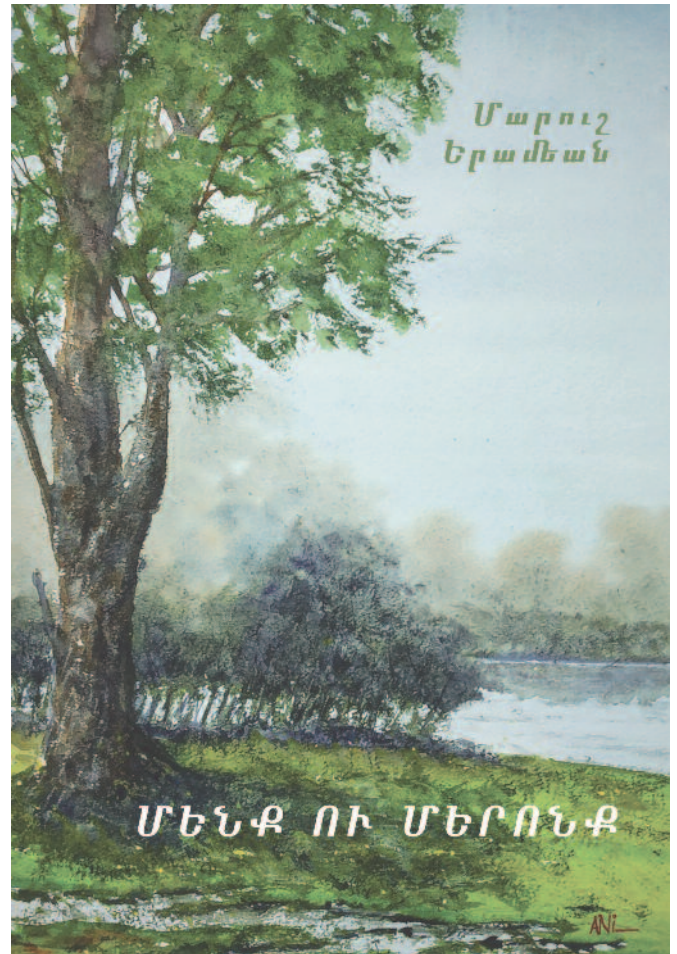

լած ու յիշուած դայեակը եղած է:

Անգլերէն լեզուով երկու յուշեր գրուած են հեղինակին զաւակներուն՝ Արային եւ Լարային կողմէ, իրենց արտակարգ կարող մեծ մայրիկին՝ Արուսին մասին, որ իրենց երեւակայութիւնը սնուցած է ընտանեկան պատմութիւններով, դրուագներով ու հին լուսանկարներով:

«Շուկայի Բաղնիք»ը գրութիւններուն գլուխ-գործոցն է: Բաղնիքին հմայիչ նկարագրութիւնը կը պատկերացնէ այն մարմնային եւ հոգեկան անդորրութիւնը, որ անձը կը զգայ անոր վայելքները ըմբոշխնելէ ետք: Զուարճալի ու մանրամասն նկարագրութիւնները թելեր կուտան մեր զգայարաններուն՝ կը քաշենք օճառին հոտը, կը զգանք ջուրին տաքութիւնը, մեր մատներով ու ոտքերով կը շօշափենք նստարաններուն ու գետնին ողորկութիւնը, կը լսենք շատրուաններուն կանչը, կը ճաշակենք բերուած **փօլ-մաներն** ու **քիազը** եւ կը դիտենք շուրջիններուն մերկութիւնը:

Բարձր ոճով գրուած այս պատմութիւններուն հաւաքածոն Հալէպը կը ներկայացնէ Թօփճեան տոհմին ընդմէջէն եւ Թօփճեան գերդաստանը՝ Հալէպի ընդմէջէն: Այս երկուքը իրար հետ այնպէ՛ս մը միաձուլուած են, որ անկարելի է մէկուն մասին խօսիլ, առանց միւսը յիշելու: Մ. Երամեան մինչեւ վերջ, մեծ ճարտարութեամբ կարողացած է պահել այս սերտ

կապը: 125 էջանոց «Մենք ու Մերոնք»ը կու գայ ճոխացնել արդի արեւմտահայերէնով ստեղծագործուող սփիւռքահայ գրականութիւնը:

Սօսի Ներսիսեան-Յակոբեան
Մարտ 2025

ԳԱԶԱԶԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ

42-ամեայ Հայկ Գազազեան Տուպայի 2025 թուականի դասական ջութակի «Օլիմպոս» միջազգային մրցոյթին արժանացել է առաջին մրցանակին եւ ստացել երկու հարիւր հազար (200.000) եւրոյի պարգեւը:

«Սա իսկապէս անհաւատալի է, ինչպէս երազը», - ըսել է Հայկը բեմէն, մրցանակը ստանալու խօսքին մէջ, «Շնորհակալ եմ, որ գնահատեցիք նուագս եւ արուեստս»:

ՄՆԱՅՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍ ԱՐԱՐՈՂ ՁԵՌՔԵՐ

Կեանքը կարճ է, իսկ
Արուեստը՝ յավերժական

Հիպոկրատ

Ամէն բան անցողիկ է, միայն գործն է անմահ եւ յարատեւ: Գործը, որ կ'արարուի մարդու մտքին, հոգիին եւ ձեռքերուն շնորհիւ: Մարդն ալ անցողիկ է, սակայն անոր ձեռքերուն ստեղծածը կը մնայ դարեր: Եւ այդ գործերն ու արուեստագէտներու ստեղծածն է, որ այսօր համաշխարհային արուեստի պատմութիւն եղած է: Կը թերթենք պատմութեան էջերը եւ հպարտ կ'ըլլանք, որ մեր հետ ալ կ'ապրին մարդիկ, որոնք կը կերտեն մեր օրերու արուեստի պատմութիւնը:

Անցած դարերու արուեստագէտներուն մասին յաճախ կը կարդանք՝ այս ոճի հիմնադիր, իրական պատկերի հիմնադիր, տարածական նկարչութեան հիմնադիր եւ այսպէս շարունակ: Թերեւս արուեստի պատմութեան ծալքերուն մէջ, օր մը արուեստասէրները կը կարդան. **«Եգիպտահայ արձանագործ Սարգիս Թօսունեանը հիմը դրած է արձանագործութեան այս ոճին...»:**

Ոճ մը, որ պատանի տարիներէն ուղեկցած է արձանագործին: Ստեղծագործական այս ոճը աւելի կատարելագործուեցաւ ուսանող տարիներուն եւ աւելի առաջացաւ ու շարունակեց ապրիլ, զարգանալ հետագայ տարիներուն: Ինչ ալ որ քանդակեց, կամ ձուլեց արուեստագէտը, միշտ մնաց իր՝ միայն Սարգիսեան ոճին հարազատ ու հաւատարիմ: Բազմազան է արձանագործ Սարգիս Թօսունեանի ստեղծագործական աշխարհը՝ արքայէն մինչեւ պարզ աշխատաւոր, հեքեաթի հերոսէն մինչեւ զօրավար, փետուրի նման թեթեւ պալերինայէն մինչեւ պատմական հերոս... Եւ այս ամէնը՝ կոշտ ու կարծր մետաղի, քարի տեսակներով: Սակայն միշտ անփոփոխ՝ իր ոճին մէջ: Իսկ այսօր այդ ոճը արդէն հետեւորդներ ունի, եւ ո՛չ քիչ: Քանզի տարիներ առաջ եղած

ցուցադրութիւններուն մէջ Սարգիսը միակն էր այս ոճով ստեղծագործող: Անոր գործերը կը մրցէին եւ կը շարունակէն մրցիլ երկրի մեծագոյն արուեստագէտներու լաւագոյն ստեղծագործութիւններուն հետ: Շատ անգամներ մասնակցած է Ասուանի միջազգային սիմփոզիումներուն, մինչդեռ լաւագոյններուն իսկ մէկ կամ երկու անգամ բախտ կը վիճակուի մասնակից ըլլալ արուեստի այդ հրաշառութեան: Միջազգային ցուցադրութիւնները այլեւս պարզ են եւ մշտական: Բոլոր ցուցադրութիւններուն հանրածանօթ արձանագործը կ'առանձնանայ իր իւրայատուկ ոճով: 2008-ի Ողիմպիական խաղերուն նուիրուած, Չինաստանի մէջ կայանալիք մրցոյթ-ցուցադրութեան մասնակցելու համար, Եգիպտոսի մէջ եղած մրցոյթին յաղթող դարձաւ, սակայն իր գործը առանց հեղինակի մեկնեցաւ Չինաստան: Չնայած, որ ինքը ներկայ չէր, ստեղծագործութիւնը նաեւ հոն առաջնութիւն շահեցաւ:

Հրաւերներ շատ կը ստանայ դուրսի երկիրներէն: Բայց... երբ արուեստներու մայրաքաղաք Փարիզէն հրաւեր ստացաւ, նորէն գործերը մինակ մեկնեցան, իսկ մրցանակը՝ դարձեալ նամա-

կով հասաւ յաղթող արձանագործին: Եւ մէկ թղթաբանական, եւ այս անգամ նաեւ թշնամանքի պատճառով, շնորհալի արուեստագէտը չկրցաւ մասնակցիլ Պաքուի միջազգային ցուցադրութեան: Մեծերը կ'ըսեն, թէ արուեստը կը սրբէ մեր կեանքի, մեր հոգիներու փոշին: Սակայն քաղաքական խաղերուն մնայուն փոշին, դեռ անհնար է սրբել: Բայց Սարգիս Թօսունեան արձանագործը, որպէս ճշմարիտ արուեստագէտ, կը շարունակէ ստեղծագործել՝ երբե՛ք չփոխելով իր սեփական ոճը եւ մեծ ուշադրութիւն չդարձնելով որեւէ փոշիի: Իսկական արուեստագէտը, եթէ ըսելիք ունի, կը ստեղծագործէ՝ անկախ քաղաքական խաղերէ, փչած հովերէ, նոյնիսկ հողմերէ: Քանզի ամէն բան անցողիկ է, իսկ արուեստը՝ մնայուն: Ցուցադրութիւններուն վաղուց սովորոյթ դարձած է յատկապէս երիտասարդներու կուտակումները պրն. Թօսունեանի գործերուն շուրջ: Վերջին տարիներուն եղած տարբեր ցուցադրութիւններուն կը նշմարուին նմանատիպ գործեր: Երիտասարդներուն մէջ հետեւորդներ կան եւ ժամանակին հետ աւելի կը շատնան: Իսկ «Շուլց» դպրոցի ցուցադրութեան, սրահին կէսը տիար Թօսունեանի ոճով ստեղծագործութիւններ էին: Սակայն տարբեր տարիքի եւ տարբեր սեռի

արուեստագէտներու հեղինակած: Համարձակօրէն եւ առանց վարանումի կրնանք ըսել, որ արդէն շատեր կը հետեւին Թօսունեան արձանագործի ոճին: Կը նշանակէ ոճը ընդունելի է, օրինակելի է, գերադասելի է: Ոճը յաղթեց: Եւ Արուեստագէտին իւրաքանչիւր յաղթանակ վարպետութեան դաս է, պատմական միաւոր է:

*Անժիկ Յակոբեան-Կանիմեան
Աղեքսանդրիա*

ՈՂՋԱԿԻԶՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս տարի հրէական Ողջակիզումի օրը զուգադիպեր էր Ցեղասպանութեան տարելիցին՝ 24 Ապրիլին: Ասիկա բնականաբար սրտմտութիւն յառաջացուցած էր մեր հոգիներուն մէջ, կարծես ուզէին քօղարկել Ցեղասպանութեան նշումը աշխարհի մէջ:

Յետոյ բացատրութիւն մը տրուեր է ըսելով.

«Հրէական Ողջակիզումը կը հետեւի հրէական օրացոյցին (լուսնային), որ փոփոխական է, համեմատելով Գրիգորեան օրացոյցին հետ»:

Ասիկա քիչ մը տարօրինակ, չըսելու համար կասկածելի կը թուի, որովհետեւ Ողջակիզումի Օր յայտարարուած է 27 Յունուարը...

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԵՆ

ՄԱՔՍ ԺԱԳՈՊ

Հայոց Յեղասպանության դեմ բարձրացող առաջին ծայներեն մէկը եղած է Մաքս Ժագոպ, Ֆայէզ Էլ Ղուսէյնի հետ միասին:

Յեղասպանության 110-ամեակին առիթով այսօրեղ կը ներկայացնենք Մ. Ժագոպի գրած բանաստեղծութիւնը, թարգմանաբար:

Եթէ սովորական բանաստեղծ մը ըլլար, կ'երեւի չէինք անդրադառնար իրեն մեր էջերուն մէջ: Սակայն այս բանաստեղծը ան է, որ տակաւին 1916-ին երկար (187 տող) եւ ուժեղ քերթուած մը գրեր է Հայոց Յեղասպանութեան մասին, «Դաշնակիցները Հայաստան են» խորագորով (Les Alliés sont en Arménie 1916), որ Ֆայէզ Էլ Ղուսէյնի 1917-ին հրատարակուած գրքոյկին հետ առաջին անդրադարձը կը կազմէ հայոց Յեղասպանութեան:

Ժագոպ իր քերթուածը կ'աւարտէ այնքա՛ն ճշմարիտ խօսքով.

«Պէտք է իշխել սորվիլ, տառապանքէն անդին»:

Ողբա՛ ուրեմն, Հայաստա՛ն, պոռա՛ որ լսեն քեզ,
Ամբողջ աշխարհը կռնակ դարձուցած կաղամբ կը ցանէ,
Պէտք չէ գնենք այդ, եւ պէտք չէ ծախենք,
Ամուսնանանք եւ մանրութներ պահենք,
Սակայն ո՞վ կրնայ լսել տրտունջքը բացի Աստուծմէ
Ժողովուրդի մը, որ ամբողջութեամբ Արարատի ստորոտին է:
Այլեւս չկան խաչակիրները սրբավայրերուն մէջ դանդաղ մեռնող
Միայն յիշողութեան մէջ մեր. ես անոնցմէ եմ ...:
Ձեզի կը մատուցեմ ձեր թափուող արցունքները
Եւ արիւնը քահանային, որ երակը բացաւ
Իր կեանքին գնով հանդարտեցնելու խելագարները:
Ո՛վ Սէր... Տեսէ՛ք, իմ արցունքներս ալ ձեզ կը նուիրեմ.
Երկաթը որով կողդ խոցեցին իմ մէջս կը զգամ.
Այն որ հայերուն տագնապ տուեր էր.
Եւ խարոյկները այս քրիստոնեայ մարտիրոսներուն.
Հողին տագնապը, ցաւը, այս հնչեղ վիհը.
Որքա՛ն տառապեցայ. պէ՛տք է որ կրկին տառապիմք.
Ո՞ր պարտքին համար, Տէր, փրկագինն այս.
Ի՞նչ, որդւոյդ արիւնը կարմիրով ներկեց գողգոթան,
Մահկանացուներէն բայց թողութիւն չստացա՞մ.
Կարելի՞ է որ դիտաւորութեանդ մէջ ըլլայ Եհովա,
Որ փոքրերը առնուին իրենց մօր ծոցերէն,
Կինը՝ ամուսնէն, կոյսը՝ երդիքէն.

Ան որ քեզ քէ, սատանային է,
Որ իր նիզակով կը թափանցէ անոր մէջ:
Բայց ժողովուրդն այս առաքեալներուդ հետեւորդ էր
Անոնք ալ կ'առնէին իրենց ուսերուն այլոց սխալը Քրիստոսի պէս
Եկեղեցին կ'ըսէ՝ առաջին նահատակները
Եղած են միայն զօրութիւնն Աստուծոյ հաստատելու համար.
Աստուած իմ, Դո՞ւն ալ կ'օգտագործէիր դահիճներ մահմետական
Պատժելու համար անհաւատները Արեւմուտքի.
Ժողովուրդներ որոնց հունձքերը մանգաղ կը սպասեն
Եւ ուր գիւղացին, աշխատանքէն ետք
Ընտանիքին հետ խաղաղ երեկոներ կը վայելէ:
Թող երկնի հաւքը իր ճիչերովը թագաւորէ.
Հողագործներ որ կ'ապրիք հրաշագեղ կանաչին հետ
Քաղաքացիներ որ կը զբօսնուք հաճելի ինքնաշարժներու մէջ,
Գործաւորներ, որ կը հանգչիք աշխատանքէ ետք,
Պաշտօնեաներ որ կը շրջագայիք «Mails»ի վրայ
Մտածեցէ՛ք որ այնտեղ ժողովուրդ մը կը թալանեն
Երբ այլեւս ոչինչ ունի, կ'արեւանգեն աղջիկները,
Խաղաղ օրերուն իսկ շրջափակուած էին ...
Կատարեալ ըլլալով հանդերձ, ոճրագործ կը նկատուին,
Ապահով չեն բնաւ իրենց ինչքերուն, ոչ ալ կարող են
Գիտնալ թէ վաղը ջարդ պիտի ըլլայ:
Տիարպէքիրէն, հազար ութ հարիւր եօթանասուն ութին
Եպիսկոպոսի մը տեղեկագրին մէջ կը կարդանք ահա.
«Քիրտերը պղծեր են եկեղեցին հայկական
Կ'ըսեն՝ մեր ինչքերը իրենցն են. Կ'ըսեն՝
Քրիստոնեաները մահանալով միայն կրնան ազատիլ իրենցմէ,
Իշխանութիւնը մեզ չի պաշտպաներ:
Գողութեան համար դատապարտուած
Հայը կը կրէ պատիժն իր:
Ժողովուրդը կը վազէ դրան թելերը բանալու համար:
Թէ ընդդիմանան, մահանալիք են, ռազմիկներ են պէտք,
Կոտորած... խանութները պարապ, թալանուած:
Թերթերը չէ՞ք կարդար:
Մանրամասնութիւնները՝ զգուելի, ոչ մէկ նորութիւն:
Տեղեկագիրն այս ոչինչ կ'ըսէ. եղելութիւններն շատ ահաւոր են:
Կը չարչարեն, կը տաղեն, մարդիկը կ'եռացնեն.
Թափթփութներով սկիհը կը լեցնեն.
Կը պղծեն սուրբ իրերը
Եւ Աստուծոյ հայիոյելու համար, կը պղծեն խորանը.
Գաղիացիները (Gaulois) երկնքին նետեր կ'արձակեն
Բայց Քրիստոս կը գինովնայ խաչը ուսին,
Խաչը որպէս հրացան, շուրջառը եւ ուրարը:
Ողջ կրակ մը կը վառէ վիրաւորներով եւ մահացածներով,
Յղի կանանց ծոցէն առնուած երեխաներով,
Եւ այդ այրուածքի գարշահոտին մէջ,
Պար կը բռնէ յղի կնոջ մը դիակին առջեւ...
Երեք հարիւր հազար հայեր, եթէ մեզ չխաբեն,
Իրենց մերկութիւնը պահել ջանալով հանդերձ,

Հսկայ նուէր մը կ'ընծայեն զիրենք դիտողներուն:
Շատեր կը խելագարին: Տեսնուեցաւ իշխան մը,
Որ կը մուրար ... Յիշէ՛ ... Միայն մէկ նահանգի մէջ
Յիսուն հազար այրի կիներ, տասը հազար որբեր,
Իրենց կեանքի վախճանը կը սպասէին:
«Դրացի. կարծեմ զգուշութիւն է խանութը գոցել.
Օդը լաւ պիտի չըլլայ շնչելու համար.
Այս առաւօտ անձանօթ զինուոր մը, քիւրտ մը
Կը թափառէր շուկային մէջ: Գէշը այն է որ
Պաշտպանուելու միջոց չկայ.
Դուն ոսկերիչ, ես լումայափոխ. երեւակայէ ինչ կը նշանակէ
Երբ պարպեն մեր տուները մեր ինչքերէն...
Հրացանին ծայրը ... Քեզի համար դատաւոր չկայ, շո՛ւն:
Պիտի հեռացնեմ զաւակներս: Տե՛ս, շատ ուշ է, նայէ
Պատնէշներուն վրայ մրջիւնները կը տեսնե՞ս: Պահակներ են
Կը կրակեն տանիքներէն փախչողին վրայ:
Կառավարի՞չը ... անցեալ անգամուան նման պիտի ըլլայ
Կառավարիչը վերն էր, հոն, լերան վրայ,
Հրամայեր էր շամփայն հրամցնել քիւրտերուն:
Հայրս, գլխանոցով մը գլուխը կապեցին՝
Յետոյ սպաննեցին, որ արժանի ըլլայ իրենց արքայութեան
Այդ օրը: Լսէ՛: Կրակի այդ հարուածը: Ազդանշան:
Այս միւսը՝ պատասխանն է: Ո՛հ. այդ ղօղանջը»:
Անկիւն մը ցուցակագրութիւն.
«Թող քրիստոնեայ ժողովուրդը վստահ ըլլայ,
Հակառակ իր գրգռումներուն, զայրոյթին,
Քիւրտին դէմ գործուած գողութիւնը՝ եզ կամ ոչխարի,
Ես, կառավարիչ, կ'ըսեմ թէ ահազանգ պիտի չըլլայ,
Միայն դռները ձեր բոլոր տուններուն թող բացուած ըլլան:
Կ'ապահովցնեմ, նաեւ եկեղեցին
Որպէս անբռնաբարելի, հանգիստի վայր»:
Ասիկա պարզաբանելու համար էր աշխատանքը
Որպէսզի իւրաքանչիւր տուն զօրանոց չդառնայ,
Որպէսզի իւրաքանչիւր հետամտող դրամարկը գտնէ
Եւ մառան մը բացուի, ըստ փափաքին գինովին:
Ամբոխը ճիչերով, ով քաղաք, պատնէշներէդ ներս,
Նման ես թռչունին, որ կ'ուզէ վանդակէն խոյս տալ:
Իր փանքը խաղ է գիւղացի մանուկին.
Ոչ մէկ բան կրնայ ընդդիմանալ քիւրտին, որ կը կողոպտէ:
Օտար հիւպատոսներ պատահմամբ բացակայ են:
Մէկը կը մտածէ Կոստանդնուպոլիս հեռաձայնել...
Միամի՛տ ... հարուածը Սուլթանէն իրապէս կու գայ:
Գլուխներ գայլերու համար: Կիներ՝ քաղաքապետերուն:
Ձիաւորները կը յառաջանան անպատկառօրէն,
Ինչպէս կիներէ եւ աղջիկներէ կազմուած գորգի մը վրայ,
Խնամքով կը զատեն ամենէն սիրունները
Որոնք ողբալով նահատակութիւն կը պահանջեն:
Մինչ փաշան, այս ահաւոր յարձակման պետը,
Սուլթանին հրամաններն էր որ կը կատարէր ...

Խորամանկութեամբ կը մտնեն վանքէ մը ներս.
Նշանը տրուած է. այնտեղ ա՛լ ոչինչ կը մնայ
Եկեղեցին թակարդ է, ոչ թէ միջնաբերդ.
Բոլոր պարագաներուն ո՛չ մէկ յոյս:
Ապակեփեղկերու լուսանցքին, աստիճաններուն վրայ,
Ծիծաղող քիւրտը անգղի նման է
Կը մտնէ ծնկաչոք ժողովուրդին մէջ
Կ'ընտրէ թիրախը, եւ անմիջապէս յաջողութեամբ կը կրակէ
«Կը տեսնե՞ս ծերը եւ իր մանկիկը,
Կը վստահեցնեմ, պիտի իյնան առանց խօսքերու»
Եւ ահա գերագոյն սարսափը, խենթութեան մէջ,
Մսավաճառին մօտ կեռեր ցոյց կու տան,
Մարդկային ոտքեր, ձեռքեր, կեռերէն կախուած
«Ծախու են, աժան են, քրիստոնեաներու կտորներ են...»:
Երեկոյեան՝ լռութիւն. արեան լճակներ ...
Երկու քիւրտեր իրար կը սպաննեն մանկան մը համար
Ախարիի պատերազմին յաղթական՝ Թուքիլաթ-Հապար-Ասա
Toukilat-Habar-Assar, vainqueur de l'Akhari,
Դիմանկարը քանդակել տուած գետեզրին վրայ
Սամաս աստուածին առջեւ խոնարհէ՛, Նայիրի՛,
Ես գրաւեցի երկիրն այս, ուր երիվարս կը յագենայ»
Նայիրի, անունն է արօտավայրերուն այս
Հրաբխային ժայռեր, վայրի ձորեր,
Նախ քան յիշատակ Արայի,
Որ, կ'ըսեն, սիրեց Շամիրամը
Եւ անոր տուին Արայի լեռներ անունը.
Նայիրին աւելի վայել էր այս վայրերուն
Ուր գոմէշը եւ եղջերուն կը խառնուին արծաթեայ
Ձիթնիներու ոստերուն, որոնք ճնճողուկներէն կը պահեն
Կոտոշներն անոնց. Ուր աղուէսը կարապներ կը փախցնէ
Լիճերուն վրայ, ուր կը ցոլանան տանձենիներն ու որթատունկերը.
Ուր հովիւը հաւատարիմ շան ձգելով
Հօտը գայլերէն պահելու գործը
Քու մահդ կ'երգէ, Մամիկոնեան Մուշեղ.
Բայց Աստուած չուզեց, քա՛ղցր Հայաստան
Որ խաղաղութեամբ վայելէս հողդ,
Արաբը, Թամէրլանը, պարսիկը, գաղէացին դարեր շարունակ
Հերթով աքսորելով քեզ, դժոխքի վերածեցին:
Իսկ այսօր վրադ յարձակողներուն բանակը
Ազատութեան դրօշը կը կրէ քոյր ազգերէ...
Կը կարեկցիմ քեզի, խելացի, գեղեցիկ երկիր,
Թող գրիչս, քեզի կարեկցելու համար շատ տկար, հրաւիրէ զանոնք
Որոնք ծանօթ են ժողովուրդիդ տառապանքներուն:
Այն ժամանակէն, երբ քրիստոնեաները, Վարդանի հրամանով
Կը պաշտպանէին Յիսուս Քրիստոսը մահմետականներուն դէմ բարութեամբ,
Քանի որ կռապաշտ յաղթողներէն կը պահանջես
Յարգել հաւատքը, որ ձեր հայրերը կը պաշտէին:
Յարգել ... Քիւրտերուն խօսէ՛ յարգանքի մասին:
Թուրքերն աւելի անհեթեթ են, քան գուշակները:

Կը կարծէին, թէ հակառակ շատախօս թերթերուն,
Խաղաղութեան ձեռքը կը հեռացնէ մղձաւանջը:
Կը կարծէին, թէ լեռներդ, Հայաստան, ունին արահետներ,
Անանցանելի՝ ինքնաշարժներուն համար,
Թէ սակարանը այս աշխարհի մէջ կը ճնշէ մարդոց,
Թէ մենք կը կռուինք դրամի համար,
Թէ դիւանագիտութեան բերանը փակ է,
Եւ կը յամառին միշտ եւ ամէն տեղ լաւատես ըլլալ:
Բայց ժամանակներն արդէն փոխուած են: Եւ պատերազմը օդէն կախուեր է:
Դաշնակիցները կայծակի նման վրայ ինկեր են:
Թնդանօթները երբ որոտացին Քարփատեան լեռներուն
Դիւանագիտութեան թելերը մէկ հարուածով կտրտեցին:
Պատերազմը ձեզի համար խաղաղութիւն է, նահատակ քրոստոնեաներ
Վերականգնուին Թիրի եկեղեցիներն բոլոր
Այո՛, Հայաստան, փնտռէ սահմանների անցեալի,
Թագաւորներուդ անցեալի փառքը
Արցունքներիդ պիտի ցամքին, նայէ՛ ապագային,
Պէտք է իշխել սորվիլ, տառապանքէն անդին:

*Ֆրանսերէնէ թարգմանեց
Անայիս Ճիզմէճեան*

ՀՆԱԳՈՅՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

Հայաստանի Ազգային Գրադարանի դիմատետրեան էջին մէջ կը կարդանք.

Եգիպտոսի հայկական համայնքի հնագոյն տպարանը՝ «Ոսկետառ»ը հիմնադրուեր է Երուանդ Մսրըլեանի կողմէ, 1918 թուականին:

Այս տպարանէն առաջ Ե. Մսրլեանը, Գրիգոր Համբիկեանի եւ Ե. Քերեսթեճեանի հետ Գահիրէի մէջ, 1914 թուականին հիմներ էր փոքր գրաշարատուն մը, ուր հրատարակեր էր «Խարաշօ» երգիծական շաբաթաթերթին քանի մը թիւերը, որմէ ետք՝ 1916-ին այս համեստ տպարանը փակուեր է:

«Ոսկետառ»ի վարիչ-տնօրէնուիին մինչեւ 1966 եղեր է Ատրինէ Մսրըլեանը, իսկ գրաշարապետ-խմբագիրը՝ Ստեփան Համամճեանը:

Այս տպարանէն է, որ Ե. Մսրըլեան

1919-1971 թուականներուն հրատարակեր է «Սաւառնակ» երգիծաթերթը, ինչպէս եւ թերթին «Ձէրլին» շաբաթական յաւելուածը (1931-1937), արտօնատիրութեամբ իր տիկնոջ՝ Ատրինէի: Այս շրջանին տպարանը յայտնի էր «Տպարան-վիմագրատուն Ոսկետառ» անունով:

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՄՕՏ

Արշալոյս Արշարունի

Վերջերս իմացանք, թե Սիրանոյշի շիրիմին վրայ զետեղուած կիսանդրին, որ գործն էր եգիպտահայ քանդակագործուհի Այծեմնիկ Պոյաճեանին եւ որ «անհետացեր էր» պատուանդանին վրայէն, փոխարինւեր է նոր օրինակով մը:

Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան մէջ գտնուող Սիրանոյշի այլ կիսանդրիի մը կրկնօրինակն է նորը, գործը՝ աղեքսանդրաբնակ արուեստագէտ քանդակագործ Սարգիս Թօսունեանի:

Այս առիթով եւ իր շահեկանութեան համար կը ներկայացնենք հատուած մը Արշալոյս Արշարունիի 1969 թուականին Երեւանի մէջ լոյս տեսած հատորէն, ուր հեղինակը կը պատմէ իր այցելութիւնը Սիրանոյշի շիրիմին եւ հանդիպումները քանդակագործուհի Այծեմնիկ Պոյաճեանի հետ:

Երբ բարեկամիս՝ Ռուբէն Զարեանի հետ կը խօսէինք անոր Սիրանոյշի նուիրուած ձեռագիր մենագրութեան մասին, երբ գիրքին լոյս տեսնելէն ետք գրախօսական կը գրէի, վերջապէս Հոկտեմբերին երբ բախտը ունեցայ Պաղտատ Երթալու, չէի կարծեր, թէ պիտի կարենամ քանի մը օր Գահիրէ մնալ, Սիրանոյշի գերեզմանը այցելել, եւ անորմէ մնացած նամակներն ու գրութիւններու պատառիկները հետս Հայաստան տանիլ:

Մեր խումբը, որ Իրաք գացեր էր եւ մէկ գիշեր Գահիրէ մնալէ ետք հայրենիք պիտի վերադառնար, Միջերկրականին փոթորկոտ ըլլալուն պատճառով քանի մը օր Գահիրէ մնաց:

Առաջին օրէն իսկ – ինչպէս ամէն արաբական երկիրներուն մէջ – մեր ընկերները հայերու գտան, իսկ երեկոյեան Սեմիրամիս պանդոկի առաջին յարկի սրահներուն մէջ, հին ծանօթներու պէս խումբ-խումբ հաւաքուած կը զրուցէինք:

Հայրենիքի սահմաններէն եւ մեր ընտանիքներէն հեռու գտնուողներուս հա-

*Զախէն՝ Արշալոյս Արշարունի,
Հուրիկ Իփեքեան,
Այծեմնիկ Պոյաճեան*

մար եգիպտահայերը առաջարկեցին, որ նոր տարին միասին դիմաւորենք հայ երիտասարդաց ակումբին մէջ եւ սեղանակից ըլլանք:

Այս առաջարկը շատ յուզեց մեզ եւ անմիջապէս ընդառաջեցինք:

Կար նաեւ Սիրանոյշի գերեզմանը այցելելու մեր անզուսպ ցանկութիւնը:

Մեր բարեկամները, երկու օրերու ընթացքին, զոհելով իրենց աշխատանքը, ամէն ինչ ըրին, որ գերեզման մեր այցելութիւնը Սիրանոյշի յիշատակին վայել դարձնեն:

Յաջորդ օրը, մեր մեկնելու նախօրեակին, տիկին Այծեմնիկ Պոյաճեան, իր խոստումին համեմատ մեզի յանձնեց

Սիրանոյշէն մնացած նամակներն ու սեւագիր թուղթերը:

Այսօր չեմ կրնար թաքցնել այն մտահոգութիւնն ու տագնապը, զոր ապրեցայ, մտածելով՝ արդեօք պիտի կարենա՞մ իմ ձեռքովս շօշափել այդ պատառիկները:

– Դուք հաւանական է որ դժուարութեամբ պատկերացնէք վիճակս, – ըսաւ տիկին Այծեմնիկ, ամունոյն եւ աղջկան հետ մտնելով պանդոկի լուսաւորուած

սրահը, ձեռքը թուղթերու եւ ձեռագրերու փոքր ծրար մը:

Ան 28 տարի խնամքով պահեր էր այդ թուղթերը, իւրաքանչիւրը քանի-քանի անգամներ կարդացեր եւ գոց սորվեր էր:

Տիկին Այծեմսիկ Պոյաճեան, այսօր արդէն յիսուննոց, կեանքին մէջ շատ ամպոտ օրեր տեսած, բայց միշտ լաւատես, մեզի ցոյց կու տայ իր ալպոմը, բանալով այն էջը, ուր 1931 թուականի Հոկտեմբեր 11-ին Սիրանոյշ գրեր է.

«Համեստուհիս Այծեմսիկ. համեստութիւնը մարդուս ամենամեծ առաքինութիւնն է. սակայն դուն քու առաքինութեանդ միացուցիր նաեւ չնաշխարհիկ տաղանդդ սիրուն, որ Գերագոյնին մատը դրոշմեր է ճակտիդ «դափնեզարդ պսակը»... Գեղարուեստը համակ սեր եւ գեղեցկութիւն է»:

-Կ'ուզէք այս ալ ձեզի տամ,- կ'առաջարկէ ազնիւ տիկինը, փորձելով այդ էջը հանել ալպոմէն:

-Ոչ ոքի տուէք այդ էջը. Ատիկա պէ՛տք է մնայ ձեր մօր, ձեր ալպոմին մէջ:

-Տեսէ՛ք, հայրս՝ Վահան Զարդարեանը իր «Յիշատակարան»ի «Հայ Թատրոն» պրակին մէջ դրեր է Սիրանոյշի այս գրութեան պատճէնը:

Հայկական հին գերեզմաննոցը (Մար Մինա) որ այսօր լայնատարած Գահիրէի սահմաններուն վրայ կը գտնուի, պարըսպապատ, զգուշութեամբ խնամուող վայր մըն է, կանաչազարդ եւ ծաղկառատ:

Ժամանակ չունինք երկար մնալու այս տեղերը, կարդալու գերեզմաններուն վրայ եղած գրութիւնները:

«Ժամանակ չունինք»ը սակայն ճիշդ

արտայայտութիւն չէ:

Այնքան անակնկալ էր այս ամէնը, այնքան յուզումնալից, որ ո՛չ տրամադրութիւն, ո՛չ ալ ցանկութիւն ունինք պտըտելու այստեղ:

-Ինչո՞ւ յուզուեցաք,- կը դառնայ մեզի մեր երիտասարդ բարեկամը:

Ինչպէ՞ս ջուզուիլ, երբ կանգնած ես Արփիար Արփիարեանի, Երուանդ Օտեանի եւ Սիրանոյշի շիրիմներուն մօտ:

Կարծես համեստութեամբ մէկ քայլ ետ գացեր եւ անշարժ կանգնել էր մեզի համար միշտ կենդանի հայ արուեստի այդ երեք գործիչներու յուշարձաններուն ետեւ Վահան Զարդարեանը, «Յիշատակարան»ի հեղինակն ու մեր գրական անցեալի ազնիւ բարեկամը:

Նոր տարին գերեզմաննոցին մէջ անցընելը անսպասելի է եւ արտասովոր, եթէ նկատի առնենք այն պարագան, որ մեր եգիպտահայ բարեկամները, խախտելով աւանդական սովորութիւնը, փոխանակ իրենց բարեկամներուն հետ անցընելու եւ բարեմաղթանքներ փոխանակելու, մեզի հետ եկեր են, յարգելու մեծ գործիչներուն յիշատակը:

Ճառեր չենք խօսիր:

Լուռ կեցեր ենք մեր բոլորին համար հարազատ շիրիմներուն քով:

Եգիպտոսի այդ տարուան առաջին անձրեւը կեցաւ, արեւը քանի մը վայրկեան ժպտաց վերէն, կանաչն ու ծաղիկները արցունքի կաթիլներ նետեցին գետին:

Միայն լուսանկարիչը անխօս եւ անաղմուկ «դիրք բռներ է», որ յարմար պահը չփախցնէ:

Ուշադրութեամբ կը նայիմ կիսանդրի-

ին՝ Սիրանոյշին նման է եւ նման չէ:

Ի հարկէ կիսանդրին նման չէ Սիրանոյշին, որուն 45 տարի առաջ վերջին անգամ տեսայ փորձերու միջոցին բեմին խորքը նստած, որպէս բեմադրիչ:

Բոլորը սիրով եւ յարգանքով զինք «մայրիկ» կը կոչէին:

Տաղանդաւոր քանդակագործուհին (Այծեմնիկ Պոյաճեան) չէր կրնար տեսած չըլլալ այն Սիրանոյշը, որուն հետ ամիսներ ապրեր էր, անոր կեանքի ձմեռնամուտին:

Սիրանոյշի կիսանդրին արուեստագետին ստեղծագործութեան թռիչքն է, օգտըւելով սակաւաթիւ լուսանկարներէն նմանութիւններ գտնելու ցանկութեամբ:

–Ներկայացում մը տուինք, «Նամուս» խաղցանք եւ հասոյթը արձանին յատկացուցինք,– կ'ըսէ եւ դժուարութիւններուն եւ անոնց յաղթահարումին մասին կը պատմէ տիկին Այծեմնիկ:

Մեր բարեկամները ցանկութիւն կը յայտնեն, որ Սիրանոյշի աճիւնը հայրենիք փոխադրուի:

–Հո՛ն է անոր տեղը, Կոմիտասի, Վարպետի, Աբելեանի, Շիրվանզադէի կողքին,– կ'ըսեն:

Դժուար էր առանց յուզումի լսել եգիպտահայ մտաւորականներու կարծիքը այդ մասին:

Քանդակագործուհի Այծեմնիկ Պոյաճեանի 28 տարի խնամքով պահած թուղթերը գլխաւորապէս Սիրանոյշի գործունէութեան 50-ամեայ յոբելեանին մասին են:

Իր կեանքին վերջին տարիները Գահիրէի մէջ ապրած է մեծ դերասանուհին: Դժգոհ էր իր վիճակէն: Նամակներէն մէկուն մէջ, 15 Յունուար 1932-ին աղջկան կը գանգատի ըսելով.

«Հոգեհատոր զաւակս Սթելլա,

Շատ պարզ է, որ եթէ օր մը եւս անօթի մնամ, այդ մտքին հետ կը հաշտուիմ, բայց եթէ երկու օրը երեք ըլլայ, չորս ըլլայ, կը հիւանդանամ, քանի որ նամակներդ պահանջ դարձեր են ինծի համար»:

Նոյն նամակին մէջ Սիրանոյշ կը գրէ նաեւ իր յոբելեանի պատրաստութիւններուն մասին.

«Մէկ ամիսէն աւելի է, որ քեզմէ նամակ չեմ ստացեր, շատ մտատանջ եմ: Ես թէ-եւ քեզի գրած էի, թէ յոբելեանական պատրաստութիւններուն համար շատ նեղութիւններ ունիմ հետեւեալ պայմաններուն մէջ՝ այսինքն ընկերութիւններ միացնելու, կարելոր անձնաւորութիւններ տեսնելու, քաղաքականութիւն պահպանելու, **վիզիթներ** տալու եւ այլնի համար, դեռ չեմ ըսեր բեմական պատրաստութիւններու մասին. եւ այս բոլորը՝ դրամական նեղ միջոցներու մէջ...»:

Սիրանոյշի յոբելեանը որոշուեր է 13 Մարտ 1932 թուականին, Քուրսալ թատրոնին մէջ: Վահան Զարդարեան սակայն իր «Հայ Թատրոն»ին մէջ կը գրէ.

«Ահա հայ բեմի այս անձնուէր գործիչին 50-ամեակը պիտի տօնուէր 17 Ապրիլին, Պրիթանիա թատրոնին մէջ, երբ յանկարծական հիւանդութիւնը զինք զգետնեց»:

Եւ Սիրանոյշ կը մահանայ առանց յոբելեանական հանդիսութիւն մը ունենալու:

Արեւմտահայերէնի փոխադրութիւն՝ Մ.Ե.

Սիրանոյշ (1857 Կ. Պոլիս -1932 Գահիրէ)

Բուն անունով Մերովբէ կամ Մեհրոպէ Սահակ Գանթարճեան:

Դերասանուհի, հայ բեմի տաղանդաւոր դէմքերէն եւ հայ թատերական մշակոյթի գագաթներէն մէկը: Ծնած է վանեցի գաղթական ընտանիքի մէջ: Հանդէս եկած է Պոլսոյ, Թիֆլիսի, Պաքուի դերասանական խումբերու հետ, խաղալով շուրջ 300 դերեր, որոնց գլուխ-գործոցը եղած է Համլէթի կերպարին մարմնաւորումը Շէքսպիրի նոյնանուն ողբերգութեան մէջ: Սիրանոյշ շէքսպիրեան դերասանուհի էր:

Թաղուած է Գահիրէի Մար Մինաս Սուրբ Մինաս հին գերեզմանատան մէջ:

Սիրանոյշ հանդէս եկած է մամուլով, հայոց լեզուի ուսուցման ու մայրենիի պահպանման հարցերու շուրջ: Իր կարծիքով՝ մայրենի լեզուի պահպանման հարցը նաեւ թատրոնը պէտք է ստանձնէ

Արշալոյս Միքայէլ Արշարունի (1896-1985)

Ծնած է Կարսի Մարզուան քաղաքը, եղած է հայ խորհրդային գրականագէտ, բանասէր, ուսուցչապետ, ԽՍՀՄ արուեստի վաստակաւոր գործիչ:

1904-ին ընտանիքով տեղափոխուած է Տոնի Ռոստով քաղաքը:

Խմբագրած է «Օրակարգ» (1920-1921) եւ «Պրոլետար» (1921) պոլշեւիկեան պարբերականները Ալեքսանդրապոլի (Կիւմրի) մէջ: Դասախօսած է Երեւանի թատերական հիմնարկին մէջ:

Այծեմնիկ Պոյաճեան (1909 Կ. Պոլիս - 1977 Գահիրէ)

Եգիպտահայ քանդակագործուհի,

ծնած է 1909 թուականին, Պոլիս: Ծնողքին՝ Վահան Զարդարեանի եւ մօր հետ Գահիրէ կը հաստատուի. նախակրթութիւնը կը ստանայ Գալուստեան Ազգ. Վարժարանէն ներս:

Յաճախեր է Մանիսալեան աղջկանց վարժարանը, զոր աւարտեր է 1925-ին:

Շրջանաւարտ եղեր է Գահիրէի Լեոնարտո տա Վինչի գեղարուեստից ակադեմիայի արձանագործութեան բաժնէն:

Քանդակեր է Վահան Թէքէեանի, Միհրան Տամատեանի, Սիրանոյշի, Վահան Զարդարեանի եւ Զօրավար Անդրանիկի կիսանդրիները, ինչպէս նաեւ Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի հիմնադիրներէն ականաւոր հոգեբան տոքթ. Ամին Պոքթօրի հարթաքանդակները:

շար. էջ 17-էն

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻՔԱՅԷԼՈՒԹԻՒՆԸ ՏՈՒՊԱՅ

Ժա քաղաքը, ուր կը գտնուի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ հայոց եկեղեցին: Հոն առիթը ունեցանք Տնտեսի Կիրակիի Սուրբ Պատարագին ներկայ ըլլալ: Որմէ յետոյ հանդիպում մը ունեցանք Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց եւ Գաթարի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպս. Սարգիսեանի հետ, որ մանրամասնօրէն բացատրեց հայ համայնքի կեանքին մասին: Առիթ ունեցանք նաեւ այցելելու Օհաննէսեան Հայկական Միօրեայ Վարժարանը, որ կը գտնուի եկեղեցիին շէնքին քով: Վարժարանը սկսած է 1980-ին, ունի երեք հիմնական բաժիններ՝ մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգ, գրեթէ 200 հայ աշակերտներով: Դպրոցին դռները աշակերտներուն համար բաց կ'ըլլան միայն Շաբաթ օրերը:

Մեկնելէ առաջ խմբային լուսանկար մը առինք, որմէ յետոյ վերադարձանք դէպի Fairmont պանդոկ, ուր մեր վերջին ճաշը ըրինք, որմէ ետք խումբերը իրարու հրաժեշտ տուին:

Այս առիթով Եգիպտոսի ՄԻՔԱՅԷԼՈՒԹԻՒՆԻ կ'ուզէ շնորհակալութիւն յայտնել այս անմոռանալի հանդիպումին կազմակերպիչներուն, այս գեղեցիկ փորձառութիւնը իրականութիւն դարձնելու համար:

Ինչպէս նաեւ յատուկ շնորհակալութիւն կը յայտնենք ՀԲԸՄԻ Գահիրէի Մասնաճիւղի Վարչութեան անդամներուն, որոնք իրենց վստահութիւնը մեր վրայ դրին եւ առիթը տուին մեզի մասնակցելու այս կարեւոր եւ անմոռանալի ժողովին:

Թամար Սապրի

ԿԵԱՆՔԵՐ

Ուժգին բախումը, աղմուկ-աղաղակը, ամեն կողմէ պոռչտուքը խանգարեցին Հելիոպոլսոյ City Stars առեւտուրի կեդրոնին մէջ մեր վայելած նախաճաշը:

Ըմդոստ ցատկեցի տեղէն ու մեր շուրջը նստողներուն նման պատշգամէն դէպի վար նայեցայ: Գետնայարկին կեդրոնը գտնուած թաղարներու գեղեցիկ յարդարանքով ծածկուած տարածութեան վրայ, կոնակին վրայ փռուած էր մարդ մը, անշարժ դիրքի մէջ:

Շէնքին եօթ յարկերէն, սարսափահար ժողովուրդը վար կը նայէր, մինչ անվտանգութեան ծառայող պաշտօնեաները կը ջանային հեռու պահել մօտենալ ուզող հետաքրքիր հանդիսատեսները, միեւնոյն ժամանակ բացատրութիւն մը գտնել պատահարին:

Անտարակոյս, անձնասպանութիւն էր... Երկվայրկեանի մը մէջ, տարիներու իր կեանքին վերջ դրած էր այդ անձը:

Թռռնիկս, որ նստած տեղէն բարեբախտաբար չէր կրնար տեսնել վարի իրարանցումը, շուրջիններուն արտայայտութիւններէն կռահած էր, որ զգայացունց բան մը պատահած էր հոն: Տարհամոզելու համար զինք ըսի՝ «*Պէպէքս*, պարտէզին մէջ դրուած շատ մեծ ballooner (փուչիկը) պայթեցաւ եւ այդ պատճառաւ ամեն մարդ վախցաւ, հիմա նոր մը փչելու վրայ են»: Բացատրութիւնս համոզիչ թուեցաւ եւ անիկա վերսկսաւ ախորժակով croissant-ը ուտել:

Նոյն առաւօտ, ինչպէս ամեն օր 7 Հոկտեմբեր 2023-էն ի վեր, լուրերէն ցոյց տուած էին իսրայէլեան զօրքերուն կողմէ բնաջնջման գործողութիւնները Կազայի ժողովուրդին դէմ, ուր մանուկներուն աչքերուն դիմաց պայթումները երկվայրկեանի մէջ կը խլէին իրենց հարազատներուն կեանքերը, կեանքեր, որոնք տակաւին որքա՞ն կը տենչային ապրիլ: Իսկ մեր դիմաց փռուած անձը, խաղաղ շրջապատի մէջ, իր իսկ յօժար կամքով վերջակէտը դրեր էր իր կեանքին:

Շուրջս ոմանք կ'այապանէին անկենդան

մարդը, որ Աստուծոյ անհաճոյ արարք մը գործած էր: Ուրիշներ վերլուծումներ կ'ընէին իր կեանքին մասին, զինք մօտէն ճանչցողի նման:

«Ինչո՞ւ ընտանիքին կամ բարեկամներուն չէր պատմած իր ունեցած դժուարութիւններուն մասին», կ'ըսէր մէկը: «Ինչո՞ւ մինակը ձգեր են, որ դուրս ելլէ տունէն», հարց կու տար ուրիշ մը: «Կեանքէն վախցաւ եւ դժոխք երթալէն չվախցա՞ւ», երեսը թթուեցնելով ըսաւ տարիքոտ մարդ մը: «Դիւրին է խօսիլը», ըսաւ հեզահամբոյր կին մը եւ աւելցուց՝ «մա՞րդ չի գիտեր թէ ի՞նչ դժուարութիւններէ կ'անցնէր այդ խեղճը»: «Անբուժելի հիւանդներ մի քանի օրով կը փափաքին երկարել իրենց կեանքը, իսկ ասիկա...», ըսաւ այր մը ու գլուխը շարժելով անցաւ գնաց: «Քովը մարդ չկա՞ր, մէկը չկրցա՞ւ արգելք ըլլալ իրեն», կ'ըսէր կին մը ափսոսալով:

Դիտողներու բազմութիւնը կը բազմապատկուէր, լուրը տարածուած էր, կեդրոնին բոլոր բաժիններէն խուժողներ կային: Շատեր հեռախօսով կը նկարէին, դիմատետրին միջոցով տարասփռելու համար այս դժբախտ պատահարը:

Մտածմունքի մէջ խորասուզուած, մոռցած էի սուրճս, որ պաղած էր արդէն: Զանազան անպատասխան հարցումներ կը խճողէին ուղեղս: Կ'ըսուի թէ մարդ արարածը իր կեանքի օրերէն վայրկեան մը աւելի կամ պակաս չ'ապրիր: Ուրեմն այս մարդուն կեանքը վերջացած էր արդէն ու անհամբեր հոգէառ հրեշտակը կը թռչկոտէր անոր գլխուն վերեւ: Եթէ այդ օրը ան առեւտրական կեդրոն գացած չըլլար ու տունը մնացած ըլլար, որեւէ այլ ձեւով պիտի մեռնէր:

Համոզուած եմ, թէ ամեն մէկը իր ծնած օրէն դէպի մահ կը քալէ, չէ՞ որ մարդ արարածը «մահկանացու» է: Այսօրուան հանգուցեալին ժամանակը հասած էր: Գոնէ մէկը պիտի սգա՞յ իր մահը:

*Սօսի Ներսիսեան-Յակոբեան
5 Ապրիլ 2025*

ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Յայտագիրներու եւ որմագրներու պատրաստութիւնը այսօր կը համարուի արդիական արուեստներու բաժիններէն մէկը, ինչպէս նաեւ կրնայ կարելոր դեր ունենալ մշակութային տարբեր ձեռնարկներու պատմութեան պահպանումին մէջ:

Անցնող տարին՝ 2024-ը, ինչպէս նշեր էինք «Տեղեկատու»ի նախորդ թիւի մեր մտորումներուն մէջ, 20-ամեակն էր «Արաքս» երգչախումբին (Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարան) եւ մանկական «Ծիածան» երգչախումբին (Եգիպտոսի ՀԲԸՄիութիւն): Երկու երգչախումբերուն ալ ղեկավարն ու գեղարուեստական ղեկավարը մօ. Միհրան Ղազէլեանն է քսան տարիներէ ի վեր եւ կը շարունակէ ըլլալ:

Այս քսան տարիներուն ընթացքին տարեկան մէկէ աւելի ելոյթներով հանդէս եկած են երկու երգչախումբերն ալ, եւ ընդհանրապէս, մանաւանդ «Արաքս» երգչախումբի պարագային, անոնց ընկերացած են խնամքով պատրաստուած յայտագիրներ, որոնք սոսկական յայտագիրներ ըլլալէ շատ աւելին են, իրենց պարփակած տեղեկութիւններով:

Այստեղ կ'ուզենք անդրադառնալ այդ գրքոյկներուն, որոնց հաւաքածոն ձեռով մը այս երգչախումբերուն քսանամեայ պատմութիւնը կը ներկայացնէ:

Օրինակ վերջին՝ «Արաքս» երգչախումբին 20-ամեակին նուիրուած համերգի յայտագիր-գրքոյկին մէջ կարելոր տեղեկութիւններ, եւ աւելի էականը՝ աշխատանքին տեսլականն ու անոր ոգի տուող մղոնները. այնտեղ կը կարդանք.

«...երգչախումբը տեղային, բնական, բազմագոյն եւ կլանող մշակութային միջավայրին մէջ անդրդուելիօրէն դիմակայող հայկական մշակութային կառոյց մըն է, որուն անդամագրուած են գեղարուեստական հաւաքական աշխատանքին հաւատացող եւ արուեստներէն ամենավերացական, ամենազգայուն եւ ամենավարակիչ տեսակով՝ երաժշտութեամբ միասնաբար արարելու պատրաստ արուեստասէրներ»:

«...երգչախումբը ահա երկու տասնամեակ կը թիավարէ երգչախմբային արուեստի ջուրերուն մէջ, մշտապէս փարոս ունենալով հայ ազգային երաժշտութեան աւանդոյթները»:

2024 «Արաքս» երգչախումբի քսանամեակի յոբելենական համերգ

2024 «Ծիածան» երգչախումբի 20-ամեակին նուիրուած համերգ

2019 Տօնական համերգ, նուիրուած Կոմիտասի, Յ. Թումանեանի եւ Ա. Տիգրանեանի

2019 Տօնական համերգ Երեւանի 2800-ամեակին նուիրուած

2017 Գուսանական եւ Էսթրատային երգի երեկոյթ

2016 Խաչատուր Աւետիսեանի ծննդեան 90-ամեակին նուիրուած համերգ

2015 «Ծիածան», Զօրավար Անդրանիկի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած համերգ

2014 Տօնական համերգ, նուիրուած Շարլ Ազնաւուրի 90 ամեակին

2014 «Արաքս» երգչախումբին 10-ամեակին նուիրուած երգահանդէս

2013 Ա. Խաչատրեանի ծննդեան 110-ամեակին նուիրուած համերգ

2012 Ա. Բաբաջանեանի ծննդեան 90-ամեակին նուիրուած «Երազանք» համերգ

2011 Համերգ-Ձօն Վարդանանց Հերոսներուն

2010 Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 140-ամեակին նուիրուած համերգ

2009 Երգչախմբային Բացառիկ Երգահանդէս

2007 Սայաթ-Նովայի Ծննդեան 295-ամեակին նուիրուած համերգ

2007 Գուսան Շերամի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած համերգ

Այս յայտագիրներուն ընդմէջէն ունկնդիրը, եթէ ուշադիր է անշուշտ, կը ծանօթանայ յոբելէարներուն, անոնց կեանքին եւ ստեղծագործական ճանապարհին, միաժամանակ որոշ տեղեկութիւններ ստանալով երգչախումբին անցած ճանապարհին մասին:

Ինչպէս կ'երեւի այս ցանկէն, երկու երգչախումբերուն ալ ծրագիրը միշտ ճոխ եւ բազմաբնոյթ եղած է. տարիներու ընթացքին համերգներով մեծարուած են անձեր կամ թուականներ: Յայտագիր-

գրքոյկները իրենց մէջ կ'ամփոփեն տարբեր աղբիւրներէ քաղուած, մեծ խնամքով պատրաստուած եւ գեղեցկօրէն ներկայացուած կարեւոր տեղեկութիւններ եւ մանրամասնութիւններ, տուեալ յոբելէարին կամ յոբելէական թուականին շուրջ:

Մօ. Միհրան Ղազէլեան, որուն միտքին եւ ջանքերուն արգասիքներն են այս յայտագիր-գրքոյկները, մեծ խնամքով կը պատրաստէ զանոնք, ամէն անգամ նորութիւն մը բերելով ե՛ւ համերգին, ե՛ւ այդ գրքոյկներուն ընդմէջէն:

Եգիպտահայ երաժշտական կեանքին նուիրուած սակաւթիւ գրականութեան մէջ մօ. Ղազէլեանի պատրաստած այս յայտագիր-գրքոյկները ոչ միայն կատարեալ են իրենց ձեւով եւ բովանդակութեամբ, այլ նաեւ կարեւոր տեղ կը գրաւեն եւ էական դեր կը կատարեն այդ պատմութեան մէջ:

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԲԸՄԻութեան նախկին կրթաթոշակառու Ճոն Պալեանի կեանքը բաւական ծանր եղած է, դժուարութիւններով եւ փորձութիւններով լեցուն: Այսօր սակայն ան ClinChoice Inc. միջազգային հետազօտական ընկերութեան համահիմնադիրն է, խորհուրդի անդամը եւ միջազգային գործադիր տնօրէնը: Ընկերութիւնը Հայաստանի մէջ եւս մասնաճիւղ ունի (Երեւան եւ Կիւմրի), ուր աւելի քան 400 անձեր կ'աշխատին:

Impact-ի վերջին հրատարակութեան մէջ երեւցած է յօդուած մը, որ կը ներկայացնէ Պալեան ընտանիքին երախտագիտութիւնը, ՀԲԸՄԻութեան միջոցով կրթաթոշակներ տրամադրելով հայ երիտասարդներուն:

Ա. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆ

Գանատահայ Արիս Պապիկեան վերընտրուած է Գանատայի Խորհրդարանի անդամ:

Կը նշուի, որ «Պապանողական» կուսակցութեան ցուցակով առաջադրուած Արիս Պապիկեան գրանցած է փայլուն արդիւնք, հաւաքելով 13,468 քուէ եւ ստանալով քուէներուն 49.2 տոկոսը:

Ա. Պապիկեանի աւանդը մեծ է գանատահայ գաղութի կեանքին մէջ. ան յաճախ մասնակցութիւն բերած է համայնքային կեանքի գործունէութեանց:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ

«Տեղեկատու»ն կը սգայ մահը ՀԲԸՄիության ժրաջան ու գործունեայ անդամներէն
ՆՈՒԷՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
Որ պատահեցաւ 25 Փետրուար, 2025-ին,
յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր ամուսնոյն Պր. Վարդ Ալեքսանեանին,
զաւակներուն՝ Ալեքսին եւ Արմէնին, եւ բոլոր հարազատներուն:

«Տեղեկատու»ն իր խորունկ ցաւը կը յայտնէ անժամանակ մահուան առջեւ
ՀԲԸՄիության Գահիրէի մասնաճիւղի անդամներէն
ԼԻՍԻ ԷՏՈՒԱՐ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
Որ պատահեցաւ 5 Մարտ 2025-ին
Թաղման կարգը կատարուեցաւ Հելիոպոլսոյ Ազգ. Գերեզմանատունէն ներս,
որ եւ ամփոփուեցաւ հանգուցեալին մարմինը:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները երիտասարդուհի հանգուցեալին ծնողքին,
հարազատներուն եւ բոլոր բարեկամներուն:
Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Շնորհակալութիւն Սոնա Մինաքեանին, Երուանդ Գ. Աղաթօն գրադարանին
նուիրած հատորներուն համար:

